

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ในเรื่อง สภาพและปัญหาการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เปิดสอนในระดับช่วงชั้นที่ 1 - 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี เขต 1 ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตามลำดับดังนี้

1. การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
 - 1.1 ความหมายของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
 - 1.2 ความสำคัญของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
 - 1.3 ภารกิจของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
 - 1.4 บทบาทหน้าที่ของข้าราชการครูตามโครงสร้างของการบริหารสถานศึกษา
 - 1.5 สภาพและปัญหา
 - 1.5.1 ความหมายของสภาพ
 - 1.5.2 ความหมายของปัญหา
2. การบริหารงานวิชาการ
 - 2.1 ความหมายของการบริหารงานวิชาการ
 - 2.2 ความสำคัญของการบริหารงานวิชาการ
 - 2.3 หลักการบริหารงานวิชาการ
 - 2.4 ภารกิจการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
 - 2.5 ขอบข่ายของการบริหารงานวิชาการ
3. การบริหารงานวิชาการตามแนวทางการพัฒนางานวิชาการ ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี เขต 1
 - 3.1 การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
 - 3.1.1 ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร
 - 3.1.2 ความสำคัญของการพัฒนาหลักสูตร
 - 3.1.3 แนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
 - 3.1.4 ปัญหาการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
 - 3.2 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้
 - 3.2.1 ความหมายของการพัฒนากระบวนการเรียนรู้
 - 3.2.2 ความสำคัญของการพัฒนากระบวนการเรียนรู้
 - 3.2.3 แนวทางของการพัฒนากระบวนการเรียนรู้

- 3.2.4 ปัญหาของการพัฒนากระบวนการเรียนรู้
- 3.3 การวัดผลประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน
 - 3.3.1 ความหมายของการวัดผลประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน
 - 3.3.2 ความสำคัญของการวัดผลประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน
 - 3.3.3 แนวทางของการวัดผลประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน
 - 3.3.4 ปัญหาของการวัดผลประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน
- 3.4 การนิเทศการศึกษา
 - 3.4.1 ความหมายของการนิเทศการศึกษา
 - 3.4.2 ความสำคัญของการนิเทศการศึกษา
 - 3.4.3 แนวทางของการนิเทศการศึกษา
 - 3.4.4 ปัญหาของการนิเทศการศึกษา
- 3.5 การประกันคุณภาพการศึกษา
 - 3.5.1 ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษา
 - 3.5.2 ความสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษา
 - 3.5.3 แนวทางของการจัดระบบการประกันคุณภาพการศึกษา
 - 3.5.4 ปัญหาของการประกันคุณภาพการศึกษา
- 4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 4.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 4.2 งานวิจัยต่างประเทศ

การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. ความหมายของสถานศึกษาสถานขั้นพื้นฐาน

วรรณิ โสมประยูร (2532, หน้า 13) กล่าวว่า "การประถมศึกษา" มาจากคำสองคำ คือ "ประถม" เป็นคำไทย แปลว่า ลำดับแรกหรือลำดับเบื้องต้น ส่วน "การศึกษา" เป็นคำสันสกฤต หมายถึง การเล่าเรียน การฝึกฝนและอบรม ดังนั้นการประถมศึกษาจึงหมายถึง การเล่าเรียนเป็นลำดับเบื้องต้น การประถมศึกษา จึงเป็นการให้การศึกษาเบื้องต้นหรือเบื้องต้นที่จำเป็นแก่เด็กให้อ่านออกเขียนได้ คิดเลขเป็นและมีความหมายรวมถึงการฝึกฝนอบรมขัดเกลา ให้เด็กพัฒนาในด้านต่างๆ ครอบคลุมด้านเพื่อให้สอดคล้องกับชีวิตความเป็นอยู่ เช่นมีความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ รู้จักปรับตัวให้อยู่ในสังคมประชาธิปไตยได้อย่างมีความสุข

รุจิรี ภูสาระ, และจันทราณี สงวนนาม (2545, หน้า 16) กล่าวว่า สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง สถานศึกษาที่เป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาให้แก่

เด็กที่มีอายุในเกณฑ์ตามพระราชบัญญัติ และนโยบายของรัฐโดยเป็นหน่วยงานระดับปฏิบัติที่สามารถทำให้นโยบายของรัฐเห็นผลการปฏิบัติเกิดขึ้นจริง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545, หน้า 3) ได้ให้ความหมายของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานว่า สถานศึกษาที่มีการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาในชุมชน สังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่นคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

จากที่กล่าวมาข้างต้นพอสรุปได้ว่า สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง สถานศึกษาที่จัดการศึกษาให้ความรู้เบื้องต้นหรือการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำหรับเด็กทุกคนที่มีอายุในเกณฑ์ตามพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ และตามนโยบายของรัฐ ให้อ่านออกเขียนได้ คิดคำนวณเป็น เป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัวและสามารถปรับตัวอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

2. ความสำคัญของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

รุ่ง แก้วแดง (2541, หน้า 244) กล่าวถึงความสำคัญของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในเรื่องเน้นการปรับปรุงหน่วยงานระดับสูงที่มีอำนาจเหนือกว่าสถานศึกษา ซึ่งมีผลต่อการปฏิบัติการของครูและการจัดการเรียนการสอนน้อยมาก ถ้าต้องการที่จะปรับปรุงคุณภาพของนักเรียนให้ดีขึ้น จุดที่ต้องปฏิวัติ คือ สถานศึกษาหรือการปฏิวัติในสถานศึกษาเท่านั้นที่จะมีผลทำให้การพัฒนาคุณภาพการเรียนของคนทั้งประเทศประสบความสำเร็จ

ณัฐพล ชุมวรฐายี (2545, หน้า 72) สถานศึกษามีบทบาทหน้าที่จัดการศึกษาดำเนินแนวทางพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติในเรื่องต่อไปนี้

1. ความรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเองและความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคมได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ชาติ และสังคมโลก รวมถึงความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของสังคมไทย และระบบการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

2. ความรู้ ทักษะด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีรวมทั้งความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์เรื่องการจัดการการบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน

3. ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม กีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา

4. ความรู้และทักษะด้านคณิตศาสตร์ ด้านภาษา เน้นการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง

5. ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ และดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

รุจิรี ภูสาระ, และจันทราณี สงวนนาม (2545, หน้า 25) กล่าวว่า สถานศึกษาถือเป็นหน่วยงานที่สำคัญเพราะเป็นหน่วยปฏิบัติการซึ่งผลการจัดการศึกษาที่เกิดขึ้นที่สถานศึกษามีส่วนรับผิดชอบอย่างใกล้ชิดต่อการศึกษาที่จะเกิดผลอย่างมีประสิทธิภาพ

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า สถานศึกษาระดับพื้นฐาน เป็นหน่วยงานที่มีบทบาทหน้าที่สำคัญ เพราะเป็นสถานที่จัดการศึกษา พัฒนาคุณภาพของคนทั้งประเทศให้ประสบความสำเร็จตามนโยบายที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติกำหนด

3. การกิจของสถานศึกษาระดับพื้นฐาน

กมล ภูประเสริฐ (2545, หน้า 1-2) กล่าวถึงภารกิจของสถานศึกษาว่า ภารกิจหลักที่สำคัญของสถานศึกษา คือการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามที่คาดหวังตามระดับและประเภทของการศึกษา สำหรับภารกิจด้านอาคารสถานที่ กิจกรรมนักเรียน ชุกรการและการเงิน บุคลากร ความสัมพันธ์กับชุมชน และภารกิจเหล่านี้ถือว่าเป็นภารกิจรองคอยสนับสนุนภารกิจหลักได้มาก

พรชัย ภาพันธ์ (2547, หน้า 37) กล่าวในวารสารข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาว่า ภารกิจของสถานศึกษางานวิชาการถือว่าเป็นภารกิจหลักโดยมีงานอื่นๆ สนับสนุนงานวิชาการ เมื่อสถานศึกษาเป็นนิติบุคคลสถานศึกษาจึงเกิดภารกิจ 4 ด้านดังนี้

1. สอดคล้องความต้องการของผู้เรียน โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยประสานความร่วมมือกับครอบครัว องค์กรหน่วยงานและสถาบันอื่นๆ ที่จัดการศึกษา

2. การบริหารงบประมาณ มุ่งเน้นความคล่องตัว โปร่งใส ตรวจสอบได้ ยึดหลักการบริหารมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ และบริหารงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน

3. การบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา เป็นภารกิจสำคัญมุ่งส่งเสริมให้สถานศึกษาสามารถปฏิบัติงานเพื่อตอบสนองภารกิจของสถานศึกษา บุคลากรทางการศึกษาควรได้รับการพัฒนาความรู้ ความสามารถ มีขวัญกำลังใจได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ ให้มีความก้าวหน้าในวิชาชีพ

4. การบริหารทั่วไป เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดระบบบริหารงานองค์กร ให้การบริหารงานอื่น ๆ บรรลุผลตามมาตรฐาน คุณภาพและเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของบุคคลชุมชน และองค์กรที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การจัดการศึกษา มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

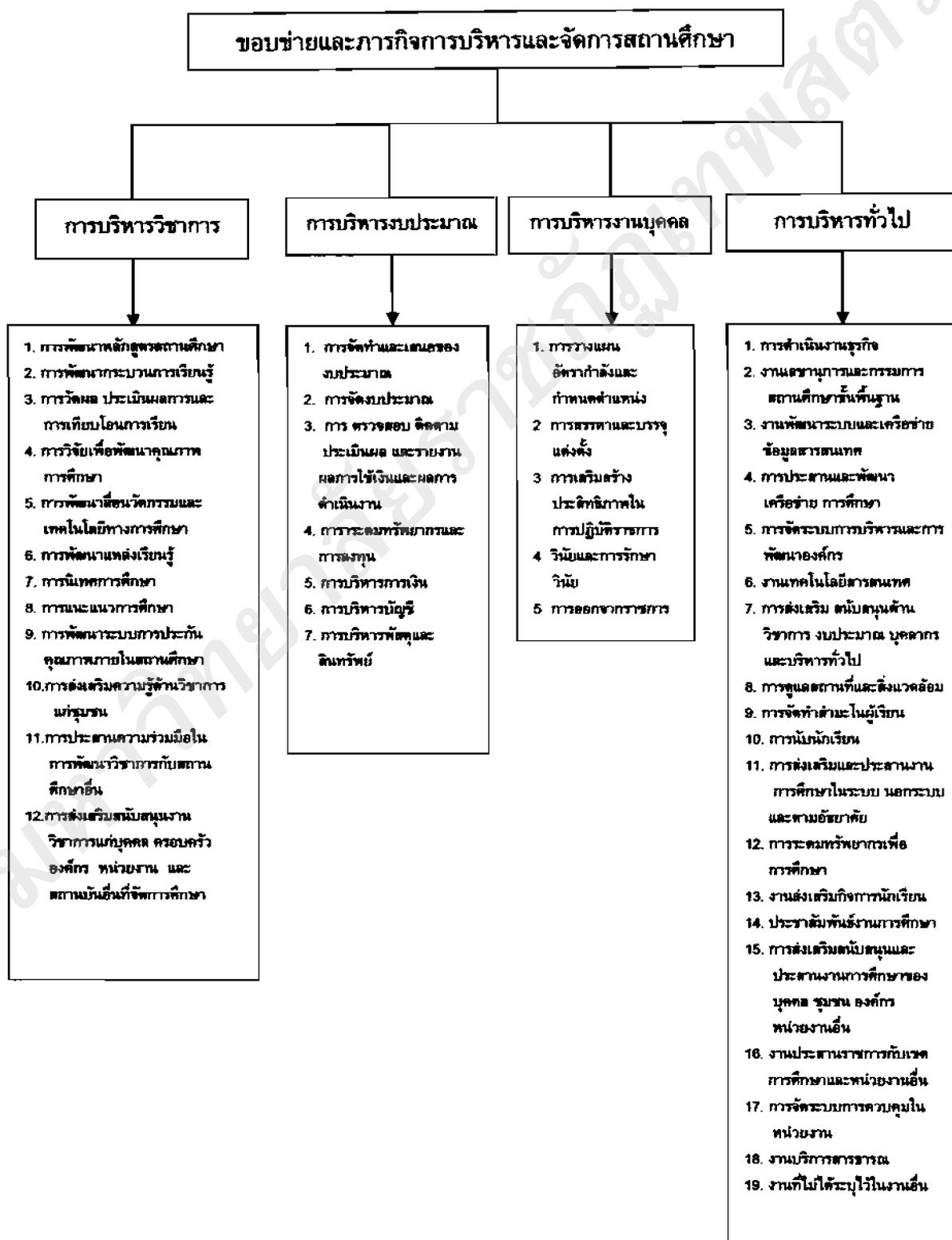
จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า ภารกิจของสถานศึกษางานวิชาการถือว่าเป็นหลักโดยมีงานอื่นสนับสนุนงานวิชาการเมื่อสถานศึกษาเป็นนิติบุคคลสถานศึกษาจึงเกิดภารกิจ 4 ด้านด้วยกัน คือ

1. การบริหารวิชาการ ให้สถานศึกษา บริหารงานด้านวิชาการได้โดยอิสระ คล่องตัว รวดเร็ว สอดคล้องความต้องการของผู้เรียนโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญโดยประสานความร่วมมือกับครอบครัว องค์กรต่าง ๆ หน่วยงานและสถาบันอื่นๆ ที่จัดการศึกษา

2. การบริหารงบประมาณ มุ่งเน้นความคล่องตัว โปร่งใสตรวจสอบได้โดยยึดหลักการบริหารงานที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ และการบริหารงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน

3. การบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา ถือว่าเป็นภารกิจสำคัญมุ่งส่งเสริมสถานศึกษาสามารถปฏิบัติงานเพื่อตอบสนองภารกิจของสถานศึกษา บุคลากรทางการศึกษาควรได้รับการพัฒนาด้านความรู้ ความสามารถ มีขวัญกำลังใจได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ ให้มีความก้าวหน้าในวิชาชีพ

4. การบริหารทั่วไปเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดระบบบริหารองค์กร ให้การบริหารงานอื่น ๆ บรรลุผลตามมาตรฐาน คุณภาพและเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของบุคคลในชุมชน และองค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล สรุปความสัมพันธ์ของงานในสถานศึกษาได้ ดังภาพ 2 (กระทรวงศึกษาธิการ 2546, หน้า 32)

ภาพ 2 แสดงขอบข่ายและภารกิจการบริหารและจัดการสถานศึกษา

4. บทบาทและหน้าที่ของข้าราชการครูตามโครงสร้างของการบริหารสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน

รวีวรรณ ชินะตระกูล, และเดือนจิตต์ จิตต์อารี (2538, หน้า 89) ได้กล่าวถึง บทบาทและหน้าที่ของครู คือให้ศึกษานโยบายการจัดการศึกษาของต้นสังกัดสถานศึกษา และนโยบายของสถานศึกษา รวมทั้งโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาให้จัดทำ แผนการสอนที่เป็นกระบวนการให้ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติมากที่สุด ส่งเสริมและให้การศึกษา รวมทั้งพิจารณาความเป็นไปได้ของโครงการของผู้เรียน ประสานกับผู้เกี่ยวข้องและอำนวยความสะดวกให้กับผู้เรียนในด้านต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอน ประเมิน คุณลักษณะของผู้เรียนตามจุดประสงค์การเรียนรู้ และสรุปผลการดำเนินงานตามโครงการของผู้เรียน และสถานศึกษาเพื่อปรับปรุงต่อไป

สุพล วังสินธ์ (2539, หน้า, 27) ได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของครู คือ ครูต้อง สั่งสอน ฝึกฝน อบรม บ่มนิสัย ศึกษา ค้นคว้า วิจัย แนะนำ กำกับ ติดตาม นิเทศ และ บริหารเป็น ตลอดทั้งใช้ทรัพยากรและเทคโนโลยี มีมนุษยสัมพันธ์และพัฒนาสังคม ให้เกิด สันติสุขต่อมวลมนุษยชาติ

อนุศักดิ์ สมิตสันต์ (2540, หน้า 16) กล่าวถึงการให้ครูผู้สอนมีบทบาทและหน้าที่ ในด้านจัดทำโครงการสอน เตรียมการสอน เตรียมสื่อการเรียนการสอน ดำเนินการสอน ตามลำดับขั้น ออกข้อสอบให้ถูกต้องและเหมาะสมกับเนื้อหาวิชา ตรวจสอบข้อสอบและจัดส่งผล ตามกำหนด สอนซ่อมเสริมควบคุมดูแลชั้น รักษาเวลาในการเข้าห้องสอนและออกห้องสอน ตรวจสอบผลงานนักเรียน หากความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีความคิดสร้างสรรค์ พัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

รุ่ง แก้วแดง (2541, หน้า 134-135) กล่าวไว้ว่า ครูมีบทบาทและความสำคัญยิ่ง ในฐานะผู้ให้การศึกษาของชาติ ชาติใดก็ตามที่ได้ครูมีความรู้ เป็นคนเก่ง เป็นคนเสียสละ ตั้งใจทำงาน ชาตินั้นก็จะมีอนาคตของพลเมืองในชาติที่เก่ง ฉลาด สามารถพัฒนาประเทศ แข่งขันกับทุกประเทศทั่วโลกได้อย่างเชื่อมั่น ดังนี้

1. ศึกษาและรวบรวมข้อมูลของผู้เรียนเป็นรายบุคคล ครูจำเป็นต้องศึกษาวิเคราะห์ วิจัยเพื่อทำความเข้าใจกับผู้เรียนเป็นรายบุคคล อาจจะต้องทดสอบเพื่อรู้พัฒนาการของเด็ก ดู ข้อมูลภูมิหลังพื้นฐานความรู้ความสามารถทางการเรียนและความต้องการของเด็ก

2. การวิเคราะห์เพื่อการค้นหาศักยภาพของผู้เรียน โดยใช้ศาสตร์เกี่ยวกับ จิตวิทยาการเรียนรู้หรือเทคนิคปัญหาและเข้ามาช่วยเพื่อดูว่าเด็กมีศักยภาพทางปัญญาด้าน ไหน มากน้อยเท่าใด หากครูไม่มีความสามารถที่จะทำการวิเคราะห์โดยวิธีดังกล่าวนี้จำเป็น จะต้องมีผู้เชี่ยวชาญเฉพาะเพื่อวิเคราะห์หาศักยภาพของผู้เรียนในการวิเคราะห์

3. ร่วมมือกับผู้เรียนในการสร้างวิสัยทัศน์ ครูกระตุ้นความต้องการของผู้เรียนได้ โดยการช่วยเด็กสร้างวิสัยทัศน์ เพื่อที่จะสร้างพลัง และแรงจูงใจแม้ในเด็กเล็กอาจจะเป็นความฝัน จะใกล้เคียงกับความเป็นจริงที่สอดคล้องกับศักยภาพของเด็ก แต่ละคนมากยิ่งขึ้น

4. ร่วมวางแผนการเรียนรู้ ซึ่งเป็นสิทธิและความรับผิดชอบของผู้เรียน หน้าที่ของครูก็คือเป็นผู้ร่วมวางแผน เป็นผู้ให้คำแนะนำในฐานะผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญมีประสบการณ์มากกว่าแต่การวางแผนการเรียนรู้จริง ๆ นั้นเป็นเรื่องของผู้เรียน

5. แนะนำ และช่วยเหลือเรื่องการเรียน เมื่อวางแผนการเรียนรู้เสร็จเรียบร้อยแล้ว ครูก็ยังจำเป็นต้องให้คำแนะนำและช่วยเหลือในเรื่องการเรียนรู้แก่ผู้เรียนต่อไป

6. สรรหาและสนับสนุนสื่ออุปกรณ์บทบาทสำคัญอีกประการหนึ่งของครูคือ สนับสนุนและสรรหาสื่ออุปกรณ์ต่างๆ จัดหาเทคโนโลยีทางการศึกษามาใช้ประกอบการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้

7. ให้ผู้เรียนสร้างความรู้เองได้ขั้นตอนสำคัญที่สุดก็คือ ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเองขั้นตอนนี้อาจเป็นเรื่องยากและเรื่องใหม่สำหรับครู เพราะครูที่คุ้นเคยกับการสอนแบบเดิมจะไม่อดทนที่จะปล่อยให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเองและจะหันกลับไปใช้วิธีบอกให้ท่องคำอย่างเดิม

8. เสริมพลังและสร้างกำลังใจ หน้าที่ของครูอีกอย่างหนึ่งคือ ต้องเสริมพลังแก่นักเรียนให้มีความตั้งใจที่จะเรียนรู้ต่อไป เนื่องจากมีเด็กบางคนที่ต้องการกำลังใจ และบางคนไม่สามารถเรียนรู้ด้วยตนเองจนบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ได้ ครูจำเป็นต้องใช้ทุกวิธีที่จะกระตุ้นเพื่อสร้างความสนใจผู้เรียนให้เรียนต่อไปได้

9. ร่วมการประเมินผล หน้าที่ของครูในขั้นตอนการประเมินคือ จะไม่วัดผลฝ่ายเดียวแบบเดิม แต่จะให้คำแนะนำในเรื่องการวัดและประเมินผล โดยให้ผู้เรียนเป็นผู้ประเมินผลการเรียนรู้ด้วยตนเอง เพื่อเชื่อว่าสามารถเรียนรู้ได้สอดคล้องกับเป้าหมายที่ตั้งไว้ในแผนมากนักน้อยเพียงใด ถ้าผู้เรียนยังไม่บรรลุผลตามที่วางไว้ก็จำเป็นต้องกลับไปวางแผนและแก้ไขใหม่

10. เก็บรวบรวมข้อมูล ข้อมูลที่ได้จากการประเมินผล จะเป็นข้อมูลย้อนกลับเพื่อให้ผู้เรียนนำไปใช้ในการปรับปรุงแก้ไขการเรียนรู้ต่อไป

กรมวิชาการ (2545, หน้า 51) ได้กำหนดบทบาทและหน้าที่ของครูผู้สอนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานไว้ ดังนี้

1. วางแผนสร้างหน่วยการเรียนรู้ กำหนดกิจกรรมการเรียนรู้
2. จัดทำแผนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด เปิดโอกาสให้ผู้เรียนปฏิบัติจริง แสดงออกอย่างอิสระ และมีส่วนร่วมทุกกิจกรรม
3. จัดทำและพัฒนาสื่อการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา จัดหาแหล่งการเรียนรู้อื่นๆ ในชุมชน เช่น ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ สวนสาธารณะ แหล่งผลิต ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน ฯลฯ

4. พัฒนาตนเองให้เป็นบุคคลที่ใฝ่รู้ ทนต่อเหตุการณ์
5. เป็นแบบอย่างที่ดี มีคุณธรรม ปฏิบัติดีต่อเพื่อนครู และนักเรียน
6. จัดสภาพแวดล้อมของห้องเรียน และสถานศึกษาให้เอื้อต่อการเรียนรู้ให้มีบรรยากาศดึงดูดความสนใจ ทำทนายให้ผู้เรียนอยากมีส่วนร่วม

7. จัดการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพจริง โดยประเมินจากการปฏิบัติ การสังเกต การสัมภาษณ์ จากแฟ้มสะสมผลงาน ฯลฯ

8. จัดทำวิจัยในชั้นเรียน เพื่อการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้
9. จัดทำข้อมูลผู้เรียนเป็นรายบุคคล โดยให้มีการประสานกันระหว่างสถานศึกษา บ้านและชุมชน เพื่อการพัฒนาให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์

เสาวนิตย์ ชัยมุสิก (2545, หน้า 61) กล่าวว่าครูมีหน้าที่สอนดังต่อไปนี้

1. วางแผนการสอนในวิชาที่สอน และเตรียมสื่อประกอบการสอน
2. ร่วมวางแผนในสังเกตการณ์ จัดการเรียนการสอนกับผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ คณะกรรมการวิชาการ หรือหัวหน้าหมวดวิชา
3. สอนตามแผนการสอนที่เรียน
4. บันทึกผลการสอน
5. ปรับปรุงแผนการสอน วิธีการสอน ตามข้อเสนอแนะของผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ คณะกรรมการวิชาการ หรือหัวหน้าหมวดวิชา

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า บทบาทและหน้าที่ของข้าราชการครูตามโครงสร้างของการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานไม่ใช่เพียงแต่สอน เพื่อให้นักเรียนได้รับความรู้เท่านั้นแต่ยังมีบทบาทหน้าที่ที่สำคัญคือ ศึกษารวบรวมข้อมูลของผู้เรียนเป็นรายบุคคล การวิเคราะห์เพื่อค้นหาศักยภาพของผู้เรียน ร่วมกับผู้เรียนในการสร้างวิสัยทัศน์ ร่วมวางแผนการเรียน แนะนำช่วยเหลือด้านการเรียน จัดหาสื่ออุปกรณ์การเรียนให้ผู้เรียนสร้างความรู้เอง ส่งเสริมพลังและสร้างกำลังใจ ร่วมการประเมินผล เก็บรวบรวมข้อมูล ข้อมูลที่ได้จากประเมินผลจะเป็นข้อมูลย้อนกลับ เพื่อให้ผู้เรียนนำไปใช้ในการปรับปรุงแก้ไขการเรียนต่อไป

5. สภาพและปัญหา

การบริหารงานวิชาการจะประสบความสำเร็จได้นั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายของคำว่า "สภาพ" และ "ปัญหา" ซึ่งนักการศึกษาได้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

5.1 ความหมายของสภาพ

มีนักการศึกษาให้ความหมายของคำว่าสภาพไว้ ดังนี้

เพ็ญศรี ประดับสุข (2542, หน้า 6) กล่าวว่า สภาพ หมายถึง การปฏิบัติงานหรือกิจกรรมการบริหารงานโรงเรียนในหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้บริหารสถานศึกษา

จิดการุณ วัชรราชันย์ (2544, หน้า 7) กล่าวว่า สภาพ หมายถึง ลักษณะที่รับรู้ได้ถึงการบริหารงานการจัดและการดำเนินการด้านการบริหาร โดยผู้รับผิดชอบจะต้องดำเนินการในด้านการวางแผนการปฏิบัติงาน ตรวจสอบและการปรับปรุงแก้ไข

หยด คณโชทอง (2544, หน้า 6) กล่าวว่า สภาพ หมายถึง สภาวะที่เป็นจริงที่เกี่ยวกับกระบวนการบริหารงานของสถานศึกษา

อัปสร สุไรชิตี (2544, หน้า 7) กล่าวว่า สภาพ หมายถึง ระดับการปฏิบัติงานตามสภาพที่เป็นจริงของการดำเนินงาน

ทวน เทียงเจริญ (2546, หน้า 9) กล่าวว่า สภาพ หมายถึง ระดับการปฏิบัติที่เป็นจริงเกี่ยวกับการบริหารงานของสถานศึกษา

คมกฤษ คัมภีรานนท์ (2546, หน้า 7) กล่าวว่า สภาพ หมายถึง สภาวะที่เป็นจริงเกี่ยวกับการดำเนินการบริหาร

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546, หน้า 1123) ได้ให้ความหมายของคำว่า สภาพ หมายถึง ความเป็นเองตามธรรมดา หรือตามธรรมชาติ เช่น สภาพความเป็นอยู่ สภาพดินฟ้าอากาศ, ลักษณะในตัวเอง, ลักษณะหรือภาวะหรือธรรมชาติที่เป็นมาแต่แรก

จากความหมายต่างๆ สรุปได้ว่า สภาพ หมายถึง สภาวะที่เป็นจริงเกี่ยวกับการปฏิบัติงานหรือกระบวนการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา

5.2 ความหมายของปัญหา

มีนักการศึกษาให้ความหมายของคำว่าปัญหาไว้ ดังนี้

เพ็ญศรี ประดับสุข (2542, หน้า 2) กล่าวว่า ปัญหา หมายถึง อุปสรรคหรือเหตุขัดข้องที่ทำให้การปฏิบัติงานหรือกิจกรรมในหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้บริหารและครูในสถานศึกษา

พิเชษฐ์ ศรีนารอด (2543, หน้า 5) กล่าวว่า ปัญหา หมายถึง สภาพการณ์หรือสภาพที่เป็นอยู่อันเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติงานตามมาตรฐานการบริหารสถานศึกษา พุทธศักราช 2541

จิดการุณ วัชรราชันย์ (2544, หน้า 7) กล่าวว่า ปัญหา หมายถึง อุปสรรคในการบริหารงานการจัดและดำเนินการด้านการบริหาร

หยด คณโชทอง (2544, หน้า 6) กล่าวว่า ปัญหา หมายถึง อุปสรรคหรือข้อขัดข้องเกี่ยวกับกระบวนการบริหารงานของสถานศึกษา

คมกฤษ คัมภีรานนท์ (2546, หน้า 7) กล่าวว่า ปัญหา หมายถึง อุปสรรคหรือข้อขัดข้องเกี่ยวกับกระบวนการบริหาร

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546, หน้า 687) ได้ให้ความหมายของปัญหาไว้ว่า ปัญหา หมายถึง ข้อสงสัย, ข้อขัดแย้ง เช่น ทำได้โดยไม่มี

ปัญหา คำถาม, ข้อที่ควรทราบ เช่น คอบปัญหา, ข้อที่ต้องพิจารณาแก้ไข เช่น ปัญหา เฉพาะหน้า

จากความหมายต่าง ๆ สรุปได้ว่า ปัญหา หมายถึง อุปสรรคหรือข้อขัดข้อง เกี่ยวกับการบริหารจัดการในสถานศึกษา

การบริหารงานวิชาการ

1. ความหมายของการบริหารงานวิชาการ

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535, หน้า 16) กล่าวว่า การบริหารวิชาการ หมายถึง การบริหารสถานศึกษาโดยการจัดกิจกรรมทุกอย่าง ที่เกี่ยวกับการปรับปรุงการพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ดีและมีประสิทธิภาพให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน

อนุศักดิ์ สมิตลันต์ (2540, หน้า 2) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารกิจกรรมทุกประเภทในโรงเรียนเกี่ยวข้องกับการพัฒนา การปรับปรุงกิจกรรมการเรียน การสอน สื่อการสอน หลักสูตร รวมทั้งการพัฒนาครู เพื่อนำผลแห่งการพัฒนาทั้งหลายทั้งปวงนั้น มาเอื้ออำนวย และปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541 ข, หน้า 84) ได้ให้ความหมายของการบริหารงานวิชาการไว้ว่า การบริหารงานวิชาการเป็นกระบวนการหนึ่งของการบริหารการศึกษาที่บุคคลหลายฝ่ายร่วมมือกันดำเนินการ เพื่อพัฒนาเยาวชนให้เจริญงอกงามในทุกด้าน เพื่อเติบโตขึ้นจะได้เป็นพลเมืองที่ดีของสังคม การบริหารงานวิชาการในโรงเรียน ประถมศึกษา จึงเป็นกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักสูตร

วินิจ เกตุขำ (2543, หน้า 1) กล่าวว่า การบริหารวิชาการ คือการบริหาร กิจกรรมทุกชนิดที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนในโรงเรียนหรือสถานศึกษาเพื่อให้การเรียน การสอนเกิดผลดีมีประสิทธิภาพ

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (2544, หน้า 93) ได้ให้ความหมายการบริหารงานวิชาการไว้ว่า คือ การผสมผสานทรัพยากรและกิจกรรมทางการศึกษา เพื่อให้เกิดการพัฒนา ปรับปรุงการเรียนการสอนให้ได้ผลดี มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน

จากความหมายดังกล่าว จึงสรุปได้ว่า การบริหารงานวิชาการหมายถึง การจัด กิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เจริญ งอกงามในทุกด้าน โดยทุกฝ่ายร่วมกันทำงานเพื่อให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างมี ประสิทธิภาพ

2. ความสำคัญของการบริหารงานวิชาการ

งานวิชาการเป็นงานที่สำคัญที่สุดของโรงเรียน จุดมุ่งหมายของงานวิชาการนั้น อยู่ที่การสร้างเสริมนักเรียนให้มีความรู้ ความสามารถ ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของนักการศึกษาที่กล่าวไว้ดังนี้

ปรียาพร วงศ์อนุครโรจน์ (2535, หน้า 15) ได้กล่าวไว้ว่า งานวิชาการเป็นงานหลักของการบริหารสถานศึกษา ไม่ว่าสถานศึกษาจะเป็นประเภทใด มาตรฐานและคุณภาพของสถานศึกษาจะพิจารณาได้จากผลงานด้านวิชาการ เนื่องจากงานวิชาการเกี่ยวข้องกับหลักสูตร การจัดโปรแกรมการศึกษา และการจัดการเรียนการสอนซึ่งเป็นหัวใจของสถานศึกษา และเกี่ยวข้องกับผู้บริหารและบุคลากรทุกระดับของสถานศึกษาซึ่งอาจจะเกี่ยวข้องทั้งทางตรงและทางอ้อมก็อยู่ที่ลักษณะของงานนั้น

อุทัย บุญประเสริฐ (2537, หน้า 34) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการเป็นงานหลักของโรงเรียน มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ มาตรฐานคุณภาพการศึกษาจะปรากฏเด่นชัดเมื่อการบริหารงานวิชาการประสบความสำเร็จ

กมล ภูประเสริฐ (2544, หน้า 5) กล่าวว่าสถานศึกษาทุกระดับและทุกประเภทมีภารกิจหลักที่สำคัญอยู่ที่การพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ ความที่คาดหวังไว้ความระดับและประเภทของการศึกษานั้น คุณภาพที่คาดหวังหมายถึง คุณสมบัติอันพึงประสงค์ที่จะให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียน ได้แก่ความรู้ความเข้าใจ ความคิด ทักษะ ความสามารถ สุขภาพกายและจิต และคุณลักษณะในด้านบุคลิกภาพ ค่านิยม คุณธรรมจริยธรรม ซึ่งคาดหวังโดยการกำหนดในหลักสูตรคาดหวังโดยชุมชนและสังคม คาดหวังโดยสถานศึกษาเอง และคาดหวังโดยผู้เรียนเองอีกด้วย ด้วยเหตุที่มีภารกิจหลักดังกล่าวสถานศึกษาจึงต้องพยายามดำเนินงาน ให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามที่คาดหวังไว้ให้จงได้ การดำเนินงานให้ได้ผลดังกล่าว ต้องอาศัยการดำเนินงานที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ อาศัยการทำงานที่เป็นระบบอาศัยความตระหนักว่า ต้องมีการพัฒนาอยู่เสมอและอาศัยความตั้งใจจริง

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า งานวิชาการเป็นงานหลักและเป็นงานที่สำคัญของสถานศึกษา ผู้บริหารจะต้องให้ความสำคัญเป็นอันดับแรก และมีความรู้ความเข้าใจเป็นอย่างดีที่จะทำให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จบรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตร นอกจากนี้การบริหารงานวิชาการยังเป็นงานที่ชี้วัด ความสำเร็จและความสามารถของผู้บริหารอีกด้วย

3. หลักการบริหารวิชาการ

กิติมา ปรีดีติลล (2532, หน้า 48-49) กล่าวว่าไว้ว่า หลักการบริหารวิชาการประกอบด้วย

1. จัดทำแผนงานวิชาการที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์หรือนโยบายหลัก
2. การบริหารงานวิชาการมุ่งความร่วมมือกันทำงาน
3. ควรจะกระจายอำนาจและความรับผิดชอบให้ผู้ปฏิบัติ

4. ควรส่งเสริมผู้ร่วมงานให้ปรับปรุงตนเองในด้านวิชาการ
5. ริเริ่มสร้างสรรค์ในการปรับปรุงตนเองในด้านวิชาการ
6. ผู้บริหารควรใช้เทคนิคการส่งเสริมคนอื่นมากกว่าสอนคนอื่น
7. มีการให้ขวัญและกำลังใจในการทำงาน
8. ควรมีโอกาสกรรมการที่ปรึกษาทางวิชาการ
9. ให้ครูเข้าใจวัตถุประสงค์และจุดมุ่งหมายของการสอนทุกวิชาที่รับผิดชอบ
10. ติดตามและประเมินผล

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535, หน้า 21) กล่าวถึงหลักการบริหารงานวิชาการ

ไว้ดังนี้

1. หลักประสิทธิภาพ (efficiency) หมายถึง การมีผลผลิตเพิ่มขึ้นโดยไม่เพิ่มการลงทุน นั่นคือ นักเรียนสามารถสำเร็จการศึกษาตามกำหนดของหลักสูตร โดยไม่ลาออกกลางคัน เรียนเกินเวลา หรือช้ากว่ากำหนด

2. หลักประสิทธิผล (effectiveness) หมายถึง ผลผลิตได้ตามมุ่งหมายที่วางไว้ นั่นคือ นักเรียนมีคุณภาพตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร มีความรู้ ความสามารถ ทักษะ คุณภาพและการจัดการ

ภาวีกา ชาราศรีสุทธิ (2537, หน้า 54-56) ได้กล่าวถึงหลักการบริหารงานวิชาการไว้ 10 ประการ ดังนี้

1. การวางแผน ผู้บริหารต้องนำความรู้ที่ได้จากการศึกษานโยบาย แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ หลักสูตรและเป้าหมายของสถานศึกษามาวางแผนจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกัน

2. สายงานการบริหารงานวิชาการ มีผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ หัวหน้าหมวดคณะกรรมการบริหารงานวิชาการ วางโครงการดำเนินการด้านการจัดการเรียนการสอน

3. จัดทำโครงการวิชาการผู้บริหารสถานศึกษา ร่วมกับผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการและหัวหน้าหมวดวิชาร่วมกันจัดทำโครงการทางวิชาการ จัดทำงบประมาณเพื่อใช้งบประมาณจัดทำแผนปฏิบัติการ

4. การจัดบริการด้านสื่อการเรียนและอาคารสถานที่ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจบทบาทได้ง่ายและรวดเร็ว

5. การจัดครูเข้าชั้นเรียน และการสอนประจำวิชาตามหลักสูตร โดยคำนึงถึงด้านความรู้ความสามารถ และความเหมาะสมที่จะทำการสอน

6. การจัดการวางสอน
7. การจัดสอนแทน
8. การวัดและประเมินผลการเรียน
9. การประเมินผลการเรียน

10. นวัตกรรมและเทคโนโลยีเกี่ยวกับกระบวนการเรียนการสอน จากที่กล่าวมาข้างต้น พอสรุปหลักการบริหารงานวิชาการได้ดังนี้
 1. การวางแผนงานวิชาการที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์
 2. ต้องยึดหลักมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
 3. การจัดโครงสร้างบริหารงานวิชาการ
 4. การกระจายอำนาจและความรับผิดชอบให้ผู้ปฏิบัติงาน
 5. การมีจุดมุ่งหมายที่สอดคล้องกัน
 6. การให้ขวัญกำลังใจ
 7. การติดตามและประเมินผล

4. การจัดการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ผู้บริหารถือว่าเป็นผู้ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อหน่วยงาน ต่อผู้ใต้บังคับบัญชาและต่อผลงานที่เป็นส่วนรวม สมรรถภาพของผู้บริหารเป็นดัชนีบ่งชี้ความสำเร็จของผู้บริหาร ดังนั้นการที่ผู้บริหารได้มีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของการบริหารงานวิชาการ จะเป็นสิ่งที่จะช่วยให้การจัดการศึกษาสำเร็จลุล่วงไปด้วยดีซึ่งมีนักการศึกษา ได้กล่าวถึงภารกิจและบทบาทหน้าที่การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานไว้ ดังนี้

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535, หน้า 8) ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการไว้ ดังนี้

1. ผู้บริหารควรจะได้คำนึงหลักการบริหาร
 - 1.1 มีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของสถานศึกษาที่ชัดเจน ผู้บริหารต้องเข้าใจถึงเป้าหมายของสถานศึกษาว่าเป็นไปในทิศทางใด จึงจะจัดงาน จัดคน จัดเงิน จัดวัสดุ อุปกรณ์ได้เหมาะสม
 - 1.2 ต้องมีเทคนิควิธีการในบริหารงาน การบริหารงานทุกประเภทย่อมต้องมีเทคนิควิธีการ ขั้นตอน และกระบวนการ งานที่สมควรมีระบบ มีความรอบคอบ จึงจะทำให้งานดำเนินไปด้วยดี
 - 1.3 มีการประเมินผล เมื่อได้ดำเนินกิจการใดควรจะได้มีการประเมินผล และติดตามผลเพื่อจะได้เป็นแนวทางในการปรับปรุงงานได้ดีขึ้น การทำงานที่ขาดการประเมินผลจะไม่ช่วยในการพัฒนาสถานศึกษา
2. ผู้บริหารต้องมีเทคนิคการบริหาร ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้บริหารเพราะจะทำให้การบริหารงานมีประสิทธิภาพ เทคนิคที่ผู้บริหารควรจะต้องรู้และฝึกฝนจนเกิดความชำนาญมี ดังนี้
 - 2.1 เทคนิคการบริหารงาน ผู้บริหารต้องใช้การตัดสินใจอย่างรอบคอบโดยอาศัยข้อมูลและเหตุผล อย่าตัดสินใจด้วยอารมณ์และความคิดเห็นส่วนตัว การมีการรับฟังอีกฝ่ายหนึ่งด้วยใจเป็นธรรม

2.2 เทคนิคการสั่งงาน ต้องสั่งอย่างชัดเจนให้เข้าใจง่าย ถูกต้องตามกาลเทศะให้เหมาะสมกับบุคคลเพื่อที่จะนำไปปฏิบัติได้ ต้องระมัดระวังการใช้วาจาที่สุภาพ มีมารยาท และน้ำเสียง ท่าทีวาจาที่เหมาะสม

2.3 เทคนิคในการรับฟังความคิดเห็น ผู้บริหารควรรับฟังความคิดเห็นจากทุกฝ่าย สร้างบรรยากาศให้ผู้ใต้บังคับบัญชาสามารถแสดงความคิดเห็นได้ และควรพิจารณาว่าจะนำความคิดเห็นของผู้ใต้บังคับบัญชาไปปฏิบัติได้หรือไม่

2.4 เทคนิคในการชื่นชม การชื่นชมให้เหมาะกับกาลเทศะ และชื่นชมในเรื่องผลงานการคิดริเริ่มคิดเพื่อก่อและชมเพื่อสร้างสรรค์ให้เกิดกำลังใจ ยกย่องชมเชยด้วยความจริงใจ

2.5 เทคนิคในการก่อให้เกิดระเบียบวินัย ผู้บริหารจะเป็นตัวอย่างที่ดีในการทำงานให้มีระเบียบวินัย การวางระเบียบวินัยควรคำนึงถึงความเหมาะสม และความสามารถนำไปปฏิบัติได้และควรแจ่งให้ทราบล่วงหน้า เพื่อให้ผู้ปฏิบัติสามารถเข้าใจนำไปปฏิบัติได้ รวมทั้งต้องมีมาตรการในการควบคุมการปฏิบัติตามระเบียบวินัย

2.6 เทคนิคในการวางตน ผู้บริหารควรวางตนเป็นตัวอย่าง มีความเที่ยงตรง ยุติธรรม ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง แจกจ่ายงานให้ทั่วถึง ไม่ควรสนิทสนมกับผู้ใดโดยเฉพาะทำตนให้เป็นมิตรและเป็นที่ยกย่องกับผู้ใต้บังคับบัญชา

2.7 เทคนิคการสร้างมนุษยสัมพันธ์ ต้องมีการติดต่อสัมพันธ์กับผู้ร่วมงาน เข้าร่วมงานสังคม เป็นประธานในพิธีรวมทั้งการสร้างความสัมพันธ์กับภายนอก

2.8 เทคนิคในการสร้างสมรรถภาพให้กับผู้ใต้บังคับบัญชา ส่งเสริมให้ผู้ใต้บังคับบัญชาได้มีความก้าวหน้าในการทำงาน ทำงานตามความรู้ความสามารถของตน และมีโอกาสจะได้เลื่อนตำแหน่ง รวมทั้งการเป็นที่ปรึกษาให้กำลังใจกับผู้ใต้บังคับบัญชา

วิโรจน์ มังคละมณี (2539, หน้า 229) กล่าวว่า ผู้บริหารโรงเรียนเป็นบุคคลที่สำคัญที่สุดของโรงเรียนในด้านการบริหารงานวิชาการ เพราะเป็นผู้กำหนดแนวทาง แบบแผนในการปฏิบัติงานในโรงเรียนทั้งหมด เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ บรรลุตามเป้าหมายของสถานศึกษา หรือเป้าหมายการใช้หลักสูตรของโรงเรียน การทำงานของผู้บริหารจะบรรลุผลได้จะต้องได้รับความร่วมมือจากบุคลากรต่างๆ ในโรงเรียน ผู้บริหารจำเป็นต้องเป็นผู้มีความสามารถในการวางแผน และปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบตามที่กำหนดไว้ สามารถในการควบคุมติดตามผลการปฏิบัติงานของครูฝ่ายปฏิบัติการในการดำเนินการด้านการเรียนการสอนให้เป็นไปตามแผนที่กำหนดตามแนวทางของหลักสูตร สามารถในการบริหารงานบุคคล เพื่อให้บุคลากรในโรงเรียนปฏิบัติงานได้เต็มศักยภาพของแต่ละคน และดำเนินการไปตามแผนงานของโรงเรียนและความสามารถในการช่วยเหลือแนะนำบุคลากรทุกฝ่ายในโรงเรียนให้ปฏิบัติในทิศทางเดียวกัน

รุจิรี ภู่อาระ, และจันทราณี สงวนนาม (2545, หน้า 41) ได้กล่าวถึงภารกิจการบริหารงานวิชาการของผู้ดำรงตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษาเป็นข้อใหญ่ 8 ข้อ ดังนี้

1. การวิเคราะห์นโยบายและสังเคราะห์งาน
 - 1.1 วิเคราะห์นโยบายสู่การปฏิบัติงานในสถานศึกษา
 - 1.2 กำหนดวิธีการและควบคุมการปฏิบัติงาน การสั่งการ การประสานงานและติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานของทุกหน่วยงานในสถานศึกษา
2. การบริหารงานในสถานศึกษา
 - 2.1 บริหารสถานศึกษา ตามระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่งของกรมกระทรวง รัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องและรัฐบาล
 - 2.2 บริหารบุคลากรในสถานศึกษา
3. การกำกับดูแลในสถานศึกษา
 - 3.1 กำกับดูแลการจัดการศึกษาในสถานศึกษา
 - 3.2 กำกับดูแลการจัดการเรียนการสอน เป็นไปตามหลักสูตรและได้มาตรฐาน
 - 3.3 กำกับดูแลนักเรียนให้ประพฤติปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับที่กำหนด
 - 3.4 กำกับดูแลการจัดทำแผนปฏิบัติการ แผนกลยุทธ์ของสถานศึกษา
 - 3.5 กำกับดูแลการบริหารงบประมาณและการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด รักษาผลประโยชน์ของทางราชการ
4. การเป็นผู้นำ
 - 4.1 เป็นผู้นำในการพัฒนาสถานศึกษา
 - 4.2 เป็นผู้นำในการเสริมสร้างมนุษย์สัมพันธ์กับบุคคลทั้งหลาย ทั้งภายในและภายนอกสถานบัน
 - 4.3 เป็นผู้นำในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและสถานศึกษา
5. การส่งเสริมและสนับสนุน
 - 5.1 ส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษา ค้นคว้า และวิจัย
 - 5.2 ส่งเสริมสนับสนุนการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้พัฒนา ในด้านการจัดการเรียนการสอน
 - 5.3 ส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ เพื่อเสริมสร้างพัฒนาคุณธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสังคม
 - 5.4 ส่งเสริมสนับสนุนการจัดสวัสดิการแก่บุคลากรในสถานศึกษา
 - 5.5 ส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรในสถานศึกษา
6. การรายงานผลการปฏิบัติงานประจำปีต่อกรมต้นสังกัดหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องและเปิดเผยต่อสาธารณชน

7. เสนอแนะข้อคิดเห็นในการปรับปรุงพัฒนางาน ระเบียบข้อปฏิบัติต่อกรมค้น
สังกัด

8. ปฏิบัติงานอื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมาย

เอกรินทร์ สีมหาศาล (2546, หน้า 174) กล่าวว่า สถานศึกษาที่จัดการศึกษา
ประสบผลสำเร็จได้ดีมีคุณภาพส่วนหนึ่งเป็นเพราะมีผู้บริหารที่ตระหนักถึงความสำคัญของ
การศึกษา และเข้าใจบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารอย่างต้องแท้ และนำไปปฏิบัติอย่างจริงจัง
ต่อเนื่อง ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาจึงนับเป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งในการจัด
การศึกษาซึ่งมีบทบาท ดังนี้

1. จัดให้มีแผนการพัฒนาสถานศึกษา เพื่อใช้ในการดำเนินการจัดการศึกษาของ
สถานศึกษา
2. เป็นผู้นำในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ประสานความร่วมมือกับบุคลากร
ทุกฝ่าย เพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน
3. จัดให้มีการประชาสัมพันธ์หลักสูตรของสถานศึกษา
4. สนับสนุนการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้
5. สนับสนุนให้บุคลากรทุกฝ่ายของสถานศึกษาได้รับรู้ และสามารถจัดทำ
หลักสูตรของสถานศึกษา รวมทั้งพัฒนาบุคลากรให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้
6. จัดให้มีการนิเทศภายในเพื่อเินเทศ กำกับ ติดตามผลการใช้หลักสูตรอย่างมี
ระบบพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษาให้ทันสมัย สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน
ชุมชน และท้องถิ่นตลอดเวลา

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาถือว่าเป็นเสาหลักของการบริหาร
สถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเป็นผู้นำทางวิชาการ ไม่ว่าจะเป็นการบริหารจัดการ
หลักสูตรและอื่น ๆ มีความรอบรู้และทันต่อเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลง และมีวิสัยทัศน์ทาง
การศึกษา ปฏิบัติภารกิจด้านการบริหารงานวิชาการด้วยความเชื่อมั่น เพื่อที่จะนำสถานศึกษา
ให้พบกับความสำเร็จทางการศึกษาวรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้

5. ขอบข่ายของการบริหารงานวิชาการ

การบริหารงานวิชาการเป็นงานหลักของสถานศึกษาที่ผู้บริหารจะต้องเข้าใจ
ขอบข่ายของการบริหารงานวิชาการเพื่อจะได้ปฏิบัติ และบริหารงานวิชาการได้อย่างมีประสิทธิภาพ
และประสิทธิผลซึ่งนักวิชาการการศึกษา ได้กล่าวถึงขอบข่ายงานวิชาไว้ ดังนี้

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535, หน้า17) กล่าวไว้ว่า ขอบข่ายของงานด้าน
วิชาการจะครอบคลุมงานต่อไปนี้

1. การวางแผนเกี่ยวกับงานวิชาการ
 - แผนปฏิบัติงานวิชาการ
 - โครงการสอน

- บันทึกการสอน
- 2. การจัดดำเนินงานเกี่ยวกับการเรียนการสอน
 - การจัดตารางสอน
 - การจัดชั้นเรียน
 - การจัดครูเข้าสอน
 - การจัดแบบเรียน
 - การปรับปรุงการเรียนการสอน
 - การฝึกงาน
- 3. การจัดบริการการสอน
 - การจัดสื่อการเรียนการสอน
 - การจัดห้องสมุด
 - การนิเทศการสอน
- 4. การวัดและประเมินผล

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536, หน้า 37) ได้กำหนด ขอบข่ายของงานบริหารโรงเรียนทุกขนาด ไว้ 6 งาน ดังนี้

1. งานวิชาการ เป็นการบริหารงานกิจกรรมทุกชนิดที่เกี่ยวกับการปรับปรุง พัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดีมีประสิทธิภาพมากที่สุด
2. งานบุคลากร เป็นการบริหารงานที่เกี่ยวข้องกับการใช้ทรัพยากรบุคคล ให้เป็นกำลังสำคัญในการบริหารด้านอื่นๆ ให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยทั่วไป จะครอบคลุมการสรรหาบุคคลเข้าปฏิบัติงาน การดูแลบำรุงรักษา การพัฒนาจนกระทั่งพ้นไป จากงาน
3. งานกิจการนักเรียน เป็นการบริหารงานที่เกี่ยวข้องกับตัวของนักเรียน และ กิจกรรมนักเรียนทั้งหมด ยกเว้นกิจกรรมที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนในห้องเรียน ซึ่งช่วย ส่งเสริมการเรียนการสอนในหลักสูตรให้บรรลุผลสำเร็จ
4. งานธุรการ การเงินและพัสดุ เป็นการบริหารงานที่ปฏิบัติ โดยยึดกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ เกณฑ์ เงื่อนไขตามหนังสือคำสั่งการ มีลักษณะเป็นงานประจำ ครอบคลุม 3 งาน คือ งานธุรการ งานการเงิน และงานพัสดุ
5. งานอาคารสถานที่ เป็นการบริหารงานการจัดอาคารสถานที่ บริเวณที่มุ่ง ประโยชน์ใช้สอยอย่างเต็มที่ ครอบคลุมการจัดงานการจัดให้มีอาคารสถานที่ การใช้ประโยชน์ การบำรุงและการตกแต่ง
6. งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน เป็นการบริหารงานที่โรงเรียน พยายามนำทรัพยากรในชุมชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด และให้ชุมชนได้มีโอกาสได้ใช้

บริการจากโรงเรียน ครอบคลุมงานการให้บริการและความช่วยเหลือสนับสนุนจากชุมชน งานให้ความร่วมมือแก่ชุมชน และงานประชาสัมพันธ์

อนุศักดิ์ สมิตตันต์ (2540, หน้า 17) ได้จำแนกขอบข่ายงานวิชาการเป็น 3 ลักษณะ คือ ลักษณะการจัดกระบวนการบริหารวิชาการ เช่นการวางแผนงานวิชาการ การติดตามผลการปฏิบัติงานและประเมินผล ลักษณะการจัดและพัฒนางานวิชาการที่โรงเรียนควรจัดขึ้น เช่น การจัดทำแผนการสอน การสอนซ่อมเสริม การวัดและประเมินผล กิจกรรมเสริมหลักสูตร และแนวทางการศึกษาต่อและอาชีพ จัดห้องสมุด สื่อการเรียนการสอน เอกสารการสอน คู่มือการสอน การนิเทศการสอนและลักษณะการส่งเสริมและควบคุมงานวิชาการ เช่น จัดโรงเรียน จัดครูประจำชั้น จัดหาวิธีสอนใหม่ๆ ส่งเสริมให้กำลังใจ การเก็บสถิติข้อมูล ตรวจสอบการทำงานของคุณครูและการจัดบริการช่วยเหลืองานวิชาการให้มีประสิทธิภาพ

กมล ภูประเสริฐ (2545, หน้า 9 -17) ได้แบ่งขอบข่ายของงานวิชาการเป็น 9 ประการ ดังนี้

1. การบริหารหลักสูตร
2. การบริหารการเรียนการสอน
3. การบริหารการประเมินผลการเรียน
4. การบริหารการนิเทศภายในสถานศึกษา
5. การบริหารการพัฒนาบุคลากรทางวิชาการ
6. การบริหารการวิจัยและการพัฒนา
7. การบริหารโครงการทางวิชาการอื่น ๆ
8. การบริหารระบบข้อมูลและสารสนเทศทางวิชาการ
9. การบริหารการประเมินผลงานทางวิชาการของสถานศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ (2546, หน้า 33) ได้ปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 โดยกำหนดขอบข่ายงานวิชาการไว้ ดังนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
2. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้
3. การวัดผลประเมินผลและการเทียบโอนผลการเรียน
4. การวิจัยเพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา
5. การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
6. การพัฒนาแหล่งเรียนรู้
7. การนิเทศการศึกษา
8. การแนะแนวการศึกษา
9. การพัฒนาระบบประกันคุณภาพ

10. การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน
11. การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น ๆ
12. การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล องค์กร หน่วยงานและสถานอื่นที่จัดการศึกษา

จากที่กล่าวมา สรุปว่า การบริหารงานวิชาการมีขอบข่ายการบริหารกว้างขวาง และครอบคลุมงานต่างๆ ในสถานศึกษาอันได้แก่ 1) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 2) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 3) การวัดผลประเมินผลและการเทียบโอนผลการเรียน 4) การวิจัยเพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา 5) การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา 6) การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ 7) การนิเทศการศึกษา 8) การแนะแนวการศึกษา 9) การพัฒนาระบบประกันคุณภาพ 10) การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน 11) การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น ๆ และ 12) การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล องค์กร หน่วยงานและสถานอื่นที่จัดการศึกษา

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษา สภาพและปัญหาการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เปิดสอนในระดับช่วงชั้นที่ 1 – 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี เขต 1 ตามแนวทางการพัฒนางานวิชาการของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรีเขต 1 คือ 1) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 2) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 3) การวัดผลประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน 4) การนิเทศการศึกษา 5) การประกันคุณภาพการศึกษา

การบริหารงานวิชาการตามแนวทางการพัฒนางานวิชาการ ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี เขต 1

1. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

1.1 ความหมายการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535, หน้า 38) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร ไว้ว่า การพัฒนาหลักสูตรเป็นเรื่องที่ต้องการการตัดสินใจหลายขั้นตอน เริ่มตั้งแต่การตั้งวัตถุประสงค์ทั่วไปและวัตถุประสงค์เฉพาะ การคัดเลือกและการจัดเนื้อหาสาระ การกำหนดมาตรฐานการวัดจะนำไปวิเคราะห์เพื่อยืนยันคุณภาพของหลักสูตรและประเมินผล การนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมินผลการใช้หลักสูตรเมื่อได้ผลการใช้หลักสูตร

บรรพต สุวรรณประเสริฐ (2544, หน้า 2) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรไว้ว่า การพัฒนาหลักสูตรเป็นกระบวนการการตัดสินใจ ที่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของสถานศึกษา จุดประสงค์การสอนและการประเมินกิจกรรมต่างๆ ที่นำมาใช้ในหลักสูตรว่าสามารถวัดและประเมินประสิทธิภาพการเรียนรู้ และประสพการณ์ของผู้เรียนใน

หลักสูตร ดังนั้นการพัฒนาหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพ จะเป็นการสนับสนุนหลักในการพัฒนาประชากรของประเทศชาติให้มีประสิทธิภาพ และเป็นไปตามที่ชาติต้องการ ความต้องการของสังคมและการเปลี่ยนแปลงในสังคมเป็นผลทำให้หลักสูตรมีการเปลี่ยนแปลง ไม่สามารถกำหนดหลักสูตรให้คงที่อยู่แบบเดิมอยู่ตลอดกาลกระบวนการวางแผนหลักสูตร จึงจำเป็นต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

ชูศรี สุวรรณโชติ (2544, หน้า 94) กล่าวถึงการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาไว้ว่าการพัฒนาหลักสูตรคือการพัฒนาแผนการเรียนเพื่อจัดกระบวนการการศึกษา และรวมถึงการประเมินผล การสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับผู้เรียน การชี้ให้เห็นจุดประสงค์ของการศึกษาเล่าเรียนและอื่นๆ อีกหลายสิ่งหลายประการอันเป็นผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และสร้างความเจริญงอกงามทุกด้านให้แก่ผู้เรียน

กรมวิชาการ (2545, หน้า 5) ได้ให้ความหมายหลักสูตรสถานศึกษาไว้ว่า หลักสูตรสถานศึกษา เป็นแผนหรือแนวทางหรือข้อกำหนดของการจัดการศึกษา ที่จะพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ โดยส่งเสริมให้แต่ละบุคคลพัฒนาไปสู่ศักยภาพสูงสุดของตน รวมถึงลำดับขั้นของมวลประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้สะสม ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนนำความรู้ไปสู่การปฏิบัติได้ ประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง รู้จักตนเอง มีชีวิตอยู่ในโรงเรียน ชุมชน สังคม และโลกอย่างมีความสุข

ที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา หมายถึง การพัฒนาแผนหรือข้อกำหนดในการจัดการศึกษา รวมทั้งการประเมินผล เพื่อที่จะพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถ โดยการสร้างประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียน อันจะเป็นผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และสร้างความเจริญงอกงามทุกด้านให้แก่ผู้เรียน

1.2 ความสำคัญของการพัฒนาหลักสูตร

วิชิต สุรัตน์เรืองชัย (2538, หน้า 26) ได้สรุปความสำคัญของหลักสูตรไว้ดังนี้

1. เป็นเครื่องมือที่จะทำให้ปรัชญาหรือจุดมุ่งหมายทางการศึกษาของชาติ บรรลุผล
2. เป็นหลักหรือแนวทางในการจัดการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะตามที่พึงประสงค์
3. เป็นตัวบ่งชี้ความเจริญก้าวหน้าของชาติบ้านเมือง

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2543, หน้า 23) ได้ให้ความสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ดังนี้

1. ทำให้การศึกษาดำเนินไปสู่เป้าหมายที่วางไว้
2. ทำให้การศึกษามีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

3. หลักสูตรเปรียบเทียบแบบแปลนของการจัดการเรียนการสอน การพัฒนาหลักสูตรบอกรวดวัตถุประสงค์ที่ต้องการว่า มีอะไรบ้าง จะใช้อะไรเป็นวัตถุประสงค์และอุปกรณ์ จะดำเนินการสอนอย่างไร จัดเตรียมการสอนอย่างไร เพื่อช่วยในด้านกรจัดการเรียนการสอน หลักสูตรจึงมีความสำคัญเป็นแผนยุทธศาสตร์ ที่จะนำไปสู่ความสำเร็จที่ต้องการ เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานของครูต่อการจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียน ได้มีความรู้ ทักษะ ความประพฤติ มีเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพ

กรมวิชาการ (2545, หน้า 6) ได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรไว้ ดังนี้

1. เป็นข้อกำหนดที่ทุกคนในสถานศึกษาต้องปฏิบัติตาม เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด และพัฒนาให้สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจ และความต้องการของผู้เรียน สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของสถานศึกษาและท้องถิ่น

2. เป็นเอกสารที่บุคคลภายนอกหรือหน่วยงานต่างๆ มีไว้ใช้ประโยชน์ในกรณีที่ต้องการศึกษาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

3. เป็นเอกสารที่ใช้ประกอบประเมินคุณภาพภายนอก เพื่อประเมินให้สอดคล้องกับสภาพการปฏิบัติจริงของสถานศึกษา

เอกรินทร์ สีมหาศาล (2546, หน้า 77-79) กล่าวถึงความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาหลักสูตรไว้ ดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงสภาพเศรษฐกิจและสังคม จึงทำให้เกิดวิกฤตการณ์ทางการเงินอย่างรุนแรงและต่อเนื่อง ส่งผลกระทบต่อสังคมไทยและนำมาซึ่งปัญหาอย่างมากมายในปัจจุบัน

2. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มีเจตนาให้การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคน คู่ครองสิทธิ สร้างความเสมอภาค ให้โอกาสคนทุกคนได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงและให้โอกาสแก่ทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมจัดการศึกษา โดยกำหนดให้บุคคลมีสิทธิเสมอภาคกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี

3. ความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการและเทคโนโลยี มีความเจริญแผ่กระจายไปทุกแห่งอย่างรวดเร็วไม่มีขอบเขตจำกัด ทำให้เกิดผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของคนในสังคมทั้งภาคเมือง และชนบท ทำให้เยาวชนส่วนใหญ่ถูกมอมเมาด้วยกระแสบริโภค และวัตถุนิยมจนขาดความมั่นใจในตนเองและขาดการเคารพในคุณค่าของตนเอง

4. สภาพปัญหาด้านหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน และการประเมินผลในปัจจุบัน เป็นหลักสูตรมาตรฐานกลาง ที่ยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนหลากหลายได้ เนื้อหาสาระของหลักสูตร ยังไม่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความแตกต่างของท้องถิ่น การจัดการเรียนการสอนยังคงมุ่งเน้นรูปแบบการสอน ที่มีครูเป็นศูนย์กลางยังไม่เปิดโอกาสให้ผู้เรียน ได้ศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง จากสภาพแวดล้อมในชุมชน

และสังคมการเรียนรู้จากสภาพจริงการวัดและประเมินผล จึงต้องเน้นการวัดความรู้ความจำ มากกว่าการวัดความรู้ความสามารถที่เกิดจากการปฏิบัติจริงของผู้เรียน

5. ความล้มเหลวของการจัดการศึกษา ที่ไม่สามารถสร้างคนให้มีจิตใจดี ให้เป็นคนที่มีความดีอย่างเพียงพอในการที่จะดำรงชีวิตในสังคม

6. ปัญหาด้านครูผู้สอน และบุคลากรทางการศึกษาในบางส่วนยังขาดความรู้ ความสามารถ และทักษะการจัดการเรียนการสอน ทักษะการถ่ายทอดความรู้ และประสบการณ์ วิชาชีพครูส่วนใหญ่ไม่กระตือรือร้นที่จะพัฒนาศักยภาพของตนเอง

7. ปัญหาด้านสัมฤทธิ์ผลการเรียน ถึงแม้จะมีความพยายามในการปฏิรูป การศึกษาให้มีคุณภาพ แต่จากการทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระดับประถมศึกษาและ มัธยมศึกษาของกรมวิชาการตั้งแต่ปี 2542 – 2544 พบว่าคะแนนเฉลี่ยของวิชาต่างๆ ยังมีค่า ต่ำกว่าร้อยละ 50

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษานั้นมีความสำคัญ และจำเป็นต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศเพื่อสร้างคนให้เป็นคนดี เป็นคนเก่ง และมีความสุข พัฒนาศักยภาพพร้อมที่จะแข่งขันบนเวทีโลกได้

1.3 แนวทางการพัฒนาหลักสูตร

ปริยาพร วงศ์อนุครโรจน์ (2543, หน้า 35) กล่าวถึงแนวทางพัฒนาหลักสูตร สถานศึกษาตามแนวทางของทาบัว ไว้ดังนี้

1. การวิเคราะห์ความต้องการ ในการพัฒนาหลักสูตรใดหลักสูตรหนึ่ง จะต้องเข้าใจ วัตถุประสงค์ที่จะต้องพัฒนาอย่างกระจ่างชัด
2. การตั้งวัตถุประสงค์ เมื่อรวบรวมข้อมูลได้ครบแล้ว จะเริ่มตั้ง วัตถุประสงค์ การตั้งวัตถุประสงค์ต้องให้ครอบคลุมสิ่งที่วิเคราะห์ไว้แล้ว
3. การเลือกและการจัดระบบเนื้อหาวิชา การเลือกเนื้อหาวิชาสำหรับวิชาใด วิชาหนึ่งต้องขึ้นอยู่กับเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ที่ต้องการให้บรรลุเนื้อหาวิชา
4. การเลือกและการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ซึ่งถือได้ว่าเป็นสิ่งที่เกิดผล แล้วก็มาถึงวิธีสอนเนื้อหาเหล่านั้น

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545, หน้า 97) ได้กล่าวถึง แนวทางพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ไว้ดังนี้

1. วางกรอบหลักสูตรที่มุ่งเน้นการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และการ พัฒนาในรอบด้าน
2. ส่งเสริมวัฒนธรรมใหม่ในด้านการเรียนการสอน
3. คัดเนื้อหาที่ซ้ำซ้อน หรือไม่จำเป็นออกจากหลักสูตร เพื่อให้ครูและนักเรียนมี โอกาสมากขึ้นในการพัฒนาชีวิตการเรียนรู้ในรอบด้าน ที่มีสัมฤทธิ์ผลมีความต่อเนื่องและ หลากหลาย

4. ปรับปรุงวิธีการและกลไกการประเมินเพื่อช่วยสนับสนุนการเรียนการสอนอย่างแท้จริง

5. เห็นคุณค่าและส่งเสริมประสบการณ์ที่มีอยู่ซึ่งประสบความสำเร็จอย่างชัดเจน

6. วางยุทธวิธีสำหรับปฏิรูปหลักสูตรที่ได้ผล ซึ่งจะต้องนำไปปฏิบัติอย่างค่อยเป็นค่อยไปหลอมรวมความเชี่ยวชาญในด้านต่างๆ เข้าไว้ด้วยกัน และสนับสนุนสถานศึกษาในด้านวิชาการ

กระทรวงศึกษาธิการ (2546, หน้า 34) ได้กล่าวถึงแนวทางพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ไว้ดังนี้

1. ศึกษาวิเคราะห์เอกสารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 สาระแกนกลางของกระทรวงศึกษาธิการ ข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับสภาพปัญหา และความต้องการของสังคมชุมชนและท้องถิ่น

2. วิเคราะห์สภาพแวดล้อม และประเมินสถานภาพสถานศึกษาเพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจเป้าหมายคุณลักษณะอันพึงประสงค์ โดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายรวมทั้งคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

3. จัดทำโครงสร้างหลักสูตรสาระต่าง ๆ กำหนดให้มีในหลักสูตรสถานศึกษาที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และคุณลักษณะอันพึงประสงค์

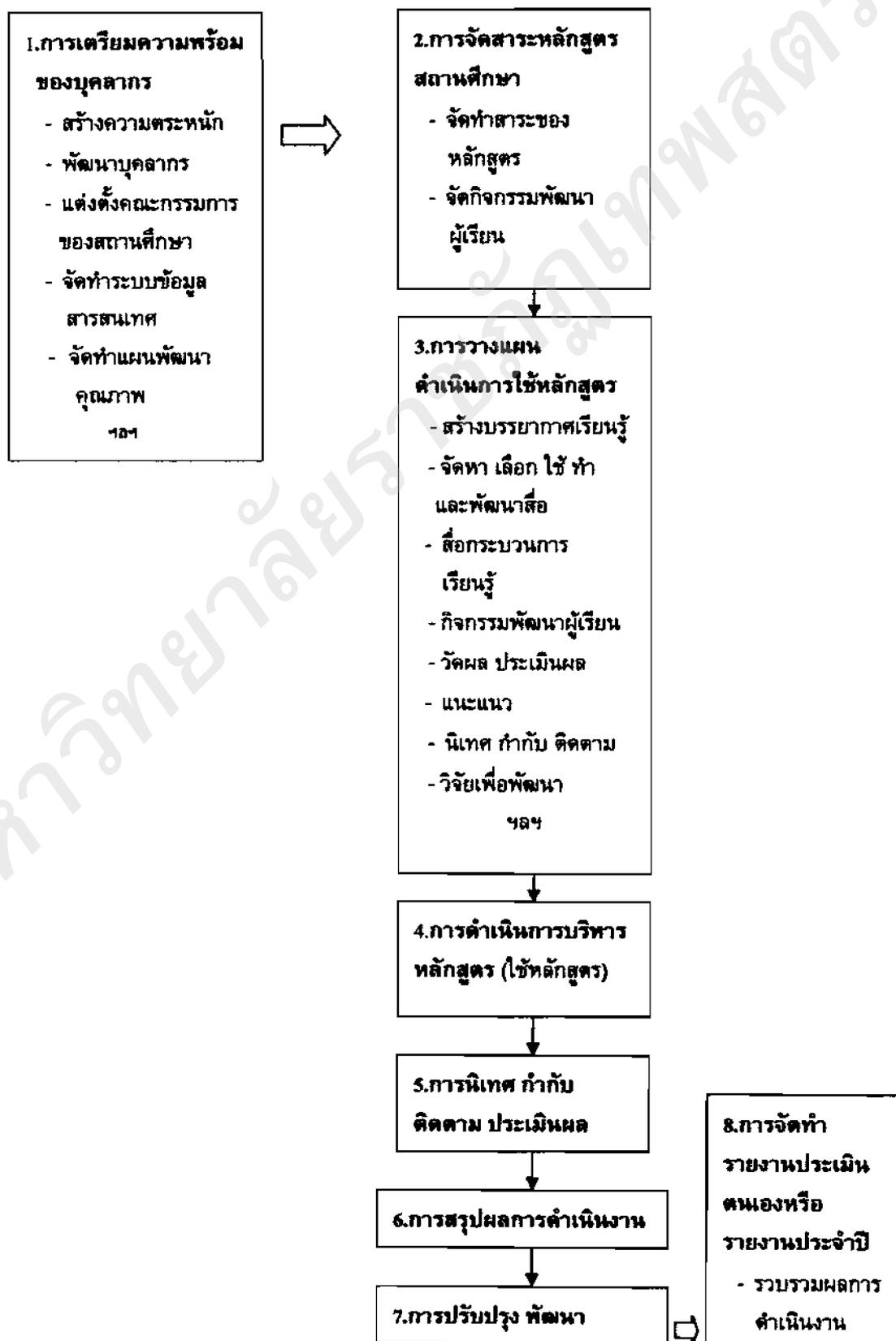
4. นำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน และการบริหารจัดการการใช้หลักสูตรให้เหมาะสม

5. นิเทศการใช้หลักสูตร

6. ติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตร

7. ปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรตามความเหมาะสม

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2549 ก, หน้า 24) ได้กล่าวถึงแนวทางและขั้นตอนการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ไว้ดังนี้

ภาพ 3 ขั้นตอนการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

จากที่กล่าวมาข้างต้นแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ของสถานศึกษา นำมาซึ่งการจัดการศึกษาประสบความสำเร็จและมีประสิทธิภาพตามนโยบายการจัดการศึกษา แห่งชาติ คือ

1. ศึกษาวิเคราะห์เอกสารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2544 สาระ แกนกลางของกระทรวงศึกษาธิการ ข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับสภาพปัญหา และความต้องการ ของสังคม ชุมชน และท้องถิ่น
2. วิเคราะห์สภาพแวดล้อม และประเมินสถานภาพสถานศึกษาเพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจเป้าหมาย คุณลักษณะอันพึงประสงค์โดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายรวมทั้งคณะกรรมการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. จัดทำโครงสร้างหลักสูตรและสาระต่างๆ ที่กำหนดให้มีในหลักสูตรสถานศึกษาที่ สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ โดยพยายามบูรณาการ เนื้อหาสาระ ทั้งในกลุ่มสาระการเรียนรู้เดียวกัน และระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ได้ตามความ เหมาะสม
4. นำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนและบริหารการจัดการการใช้ หลักสูตรให้เหมาะสม
5. นิเทศการใช้หลักสูตร
6. ติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตร
7. ปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรตามความเหมาะสม

1.4 ปัญหาการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสระบุรี (2545, หน้า 95) ได้วิเคราะห์ติดตาม การสร้าง หลักสูตรของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยการสังเกตเอกสารหลักสูตร สันทนกับบุคลากรในสถานศึกษา และได้สรุปไว้ดังนี้

1. การกำหนดอัตราเวลาเรียน แต่ละช่วงชั้นไม่สัมพันธ์กับการกำหนด วิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เช่น วิสัยทัศน์ เน้นที่ คุณธรรม จริยธรรม แต่เวลาเรียน กำหนดเวลามากที่กลุ่มสาระวิชาคณิตศาสตร์
2. คำอธิบายรายวิชา สถานศึกษาเขียนโดยนำมาตรฐานการเรียนรู้และสาระการ เรียนรู้มารวมกัน
3. การบริหารงานของสถานศึกษา ผู้บริหารมอบหมายงานให้ครูเป็นรายบุคคล รับผิดชอบจัดทำรายวิชา ทำให้ครูขาดคู่คิด ทำให้ครูมีเจตคติไม่ดี เช่นจากคำพูดของครูที่ว่า "คนทำไม่ได้ใช้ คนใช้ไม่ได้ทำ"
4. สถานศึกษากำหนดเวลาเรียนโดยเน้น 8 สาระการเรียนรู้มาก โดยไม่คำนึงถึง ความสำคัญของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ทั้งๆ ที่กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนสามารถวัดได้ทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านสติปัญญา ความรู้สึก และทักษะการปฏิบัติ

5. ลักษณะของหลักสูตรสถานศึกษา ส่วนใหญ่นำมาตรฐานการศึกษามาเขียนเป็นหลักสูตร
6. การจัดโครงสร้างเวลาเรียน ส่วนใหญ่เน้นสาระวิชาคณิตศาสตร์ และภาษาไทย
7. ชุมชนยังมีบทบาทในการกำหนดหลักสูตรสถานศึกษาน้อย คิดเป็นร้อยละ 64.28

8. ครูมีเวลาจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาน้อย บางโรงเรียนทำด้วยความเร่งรีบ เพื่อจะได้นำไปใช้สอนในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2545 ตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด
9. การออกแบบการเรียนรู้ของครู ยังไม่สอดคล้องกับแนวการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2550, หน้า 104) ได้รายงานการสังเคราะห์การใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เกี่ยวกับการสร้างและพัฒนาหลักสูตร ไว้ ดังนี้

การสร้างและพัฒนาหลักสูตร ผู้บริหารโรงเรียนได้เตรียมความพร้อมในการจัดทำหลักสูตร โดยสร้างความตระหนักให้ครู นักเรียน ผู้ปกครองให้เห็นความสำคัญในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา พัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร โดยประชาสัมพันธ์ จัดหาเอกสาร/คู่มือเกี่ยวกับหลักสูตร จัดอบรม สัมมนา พบว่า

1. โรงเรียนส่วนใหญ่จัดทำหลักสูตรสถานศึกษาเอง และมีบางโรงเรียนจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาร่วมกับโรงเรียนอื่น ชุมชนมีส่วนร่วมจัดกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน คือ การจัดหาทุนและสนับสนุนด้านวัสดุและสื่อประกอบการเรียน อาคารสถานที่ และสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ

2. ปัญหาการสร้างและการพัฒนาหลักสูตร พบว่า ครูเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาไม่ชัดเจน ครูขาดความเชื่อมั่นในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา มีภาระงานมาก ครูมีไม่เพียงพอ ขาดบุคลากรที่มีความสามารถเฉพาะด้าน ครูสอนไม่ตรงวิชาเอก ขาดแคลนงบประมาณ ขาดสื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัย

จากที่กล่าวมาข้างต้นพอสรุปได้ว่า ปัญหาการพัฒนาหลักสูตร มีดังนี้

1. ครูเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตรไม่ชัดเจน
2. ครูขาดความมั่นใจในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา
3. สถานศึกษาขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะด้าน
4. ครูผู้สอน สอนไม่ตรงตามวิชาเอก
5. ครูผู้สอนมีไม่เพียงพอ และยังมีภาระงานมาก
6. สถานศึกษาขาดแคลนงบประมาณดำเนินการ

2. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้

2.1 ความหมายของการพัฒนากระบวนการเรียนรู้

รุ่ง แก้วแดง (2541, หน้า 127) กล่าวถึงการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ คือ การปฏิวัติกระบวนการเรียนการสอน เป็นหัวใจของการเปลี่ยนแปลงที่ระบบการศึกษาไทยต้องทำได้และไปให้ถึงทุกสถานศึกษาทุกห้องเรียน เปลี่ยนจากการเรียนแบบท่องจำเป็นเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนโดยการปฏิบัติผ่านกิจกรรมต่างๆ ที่จะทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีความสุข

รุจิรี ภูสาระ, และจันทรานี สงวนนาม (2545, หน้า 61) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ หรือที่เรียกว่า การปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งในส่วนของวิธีการเรียนของผู้เรียน และวิธีการสอนของครู ซึ่งครูจะต้องสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกวิเคราะห์และศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง รู้จักวิธีคิดวิธีการดำเนินชีวิต และมีทักษะในการเผชิญกับปัญหาต่างๆ ได้

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี เขต 1 (2547, หน้า 2) ได้สรุปความหมายของการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ไว้ดังนี้ คือ การสอนที่มุ่งให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ "วิธีการ" เพื่อหาความรู้เพิ่มเติมหลังจากได้เรียนเนื้อหาตอนใดตอนหนึ่งจากผู้สอน ซึ่งเป็นตัวอย่างหนึ่งที่ทำให้ผู้เรียนได้วิธีการเรียนรู้ อย่างเป็นขั้นตอน หรือเป็นกระบวนการ เป็นการสอนที่ผู้เรียน เป็นผู้ลงมือปฏิบัติ เป็นผู้คิด เป็นผู้ทำกิจกรรมต่างๆ เอง โดยมีผู้สอนเป็นผู้กำกับ ควบคุมให้มีการกระทำเมื่อบรรลุผลแล้วผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เองจากการปฏิบัติทำให้รู้วิธีการว่าต้องคิด ต้องทำตามขั้นตอนอย่างไรบ้าง ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่เป็นกระบวนการคิดตัวไปทำเรื่องอื่นๆ ได้เอง ผู้สอนควรต้องช่วยชี้แนะหรือย้าขั้นตอนต่างๆ ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ "วิธีการ" ตามขั้นตอนควบคู่กันไปกับการรู้เนื้อหา

จากคำกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า การพัฒนากระบวนการการเรียนรู้ คือการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งในส่วนของวิธีการเรียนของผู้เรียน และวิธีการสอนของครูซึ่งครูจะต้องสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกคิดวิเคราะห์ และศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง รู้จักวิธีคิดวิธีการดำเนินชีวิต และมีทักษะในการเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ได้

2.2 ความสำคัญของการพัฒนากระบวนการเรียนรู้

กรมวิชาการ (2541, หน้า 45) โดยสุภรณ์ สภาพงษ์ กล่าวว่า ความสำคัญของการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ เป็นกระบวนการเรียนการสอนให้คนเกิดการเรียนรู้ เป็นหัวใจของการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

รุ่ง แก้วแดง (2541, หน้า 40 - 41) กล่าวถึงความสำคัญและความจำเป็นในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ดังนี้

1. ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักคิด วิเคราะห์อย่างมีเหตุผล มีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์รู้จักการค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม และมีการฝึกปฏิบัติจากประสบการณ์จริง พร้อมทั้งปรับปรุงเนื้อหาสาระวิชาและกระบวนการเรียนรู้ในวิชาการสำคัญ
2. ส่งเสริมการจัดกิจกรรมนักเรียน นักศึกษา ที่มีปฏิสัมพันธ์ กับสังคมและการปรับปรุงเนื้อหาสาระของหลักสูตรให้มีลักษณะบูรณาการ
3. การทางภาษีเพื่อมาสนับสนุนให้มีหนังสือ อุปกรณ์สร้างเสริมการเรียนรู้ และอุปกรณ์กีฬาที่มีคุณภาพและราคาถูก
4. สนับสนุนให้มีการประสานงานระหว่างหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องในการ ค้นคว้าการวิจัยการสาธิตการสอนแนะนำวิธีการปฏิบัติต่อเด็กปัญญาเลิศและเด็ก ที่มีความสามารถพิเศษ

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า การพัฒนากระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจของการเปลี่ยนแปลง เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นบุคคลที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข สามารถพัฒนาตนเองได้เต็มศักยภาพ

2.3 แนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 24 ได้กำหนดแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของสถานศึกษาขึ้นพื้นฐานไว้ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545, หน้า 8)

1. จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ และความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล
2. ฝึกทักษะ ขบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์และประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา
3. จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง
4. จัดการเรียนรู้โดยผสมผสานสาระความรู้ต่างๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะพึงอันประสงค์ไว้ในทุกวิชา
5. ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อม สื่อการเรียนรู้ และอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เรียนให้เกิดความรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ไปพร้อมกัน จากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่างๆ
6. จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นทุกเวลาทุกสถานที่ที่มีการประสานร่วมมือกับบิดา มารดา และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

เกษม วัฒนชัย (2545, หน้า 12) ได้กล่าวว่า กระบวนการเรียนรู้เกิดจากการรับ การถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ ความเชื่อ ศรัทธา เจตคติ ค่านิยม ทักษะการทำงาน ทักษะชีวิต และการครองตน เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านความรู้สึกรู้สึกนึกคิด และ พฤติกรรมของผู้เรียนตามที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้เกิด กับผู้เรียน และโดยผู้เรียนเท่านั้น ซึ่งมีหลักของเรียนเรียนรู้ ดังนี้

1. บุคคลจะเรียนรู้ได้ดีขึ้น เมื่อสามารถเชื่อมโยงความรู้ใหม่เข้ากับความรู้ หรือ ประสบการณ์เดิมที่มีอยู่ก่อนแล้ว
2. บุคคลจะเรียนรู้ได้เฉพาะในสิ่งที่คนสนใจที่จะเรียน และต้องอยากเรียน
3. ชั้นตอนการเรียนรู้เริ่มจากง่ายไปหายาก ความเข้าใจในแต่ละชั้นตอนจะ มากหรือน้อยขึ้นอยู่กับว่าผู้เรียนยังคงความรู้ความเข้าใจในชั้นตอนต้นๆ ได้มากหรือน้อยเท่าไร
4. การสร้างเงื่อนไขเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยในการเรียนรู้ และช่วยในการ เปลี่ยนแปลง เช่น การให้รางวัล หรือการยกย่อง
5. หากผู้สอนและผู้เรียน กำหนดเป้าหมายในแต่ละชั้นตอนของการเรียนรู้ และ หากผู้เรียนทำได้สำเร็จ ย่อมเป็นแรงส่งหนุนเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนในเรื่องต่อไป
6. ส่วนใหญ่การเรียนรู้ได้จากการลองถูกลองผิดเช่นกัน ดังนั้นหากผู้เรียนทำ พลาดแล้วแก้ไขจนถูกต้อง โดยที่ผู้สอนจะช่วยเหลือหรือไม่ก็ตาม ย่อมเป็นการเรียนรู้ที่วิธีหนึ่ง
7. การพัฒนาแนวความคิดไปพร้อมๆ กับกระบวนการเรียนรู้ จะช่วยสร้าง มโนภาพในใจแก่ผู้เรียน ซึ่งจะเชื่อมโยงกับสิ่งต่างๆ รอบตัว
8. การเรียนที่เริ่มโดยผู้เรียน ซึ่งทุ่มเทและใจจดใจจ่ออยากเรียนย่อมก่อให้เกิด การเรียนรู้ที่ถาวร และมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงมากที่สุด
9. หากผู้เรียนพร้อมที่จะวิจารณ์ตนเอง และประเมินตนเองอย่างเป็นทางการ ตรงไปตรงมาได้ก็จะเป็นพื้นฐานให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ ฟังตนเองได้ และเป็นอิสระ
10. ในโลกปัจจุบัน การเรียนรู้ที่สำคัญที่สุด คือการเรียนรู้ในวิธีการและกลไก ของการเรียนรู้

กระทรวงศึกษาธิการ (2546, หน้า 34-35) ได้ให้แนวทางในการพัฒนา กระบวนการเรียนรู้ของสถานศึกษาขึ้นพื้นฐาน ไว้ดังนี้

1. ส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ ตามสาระและหน่วยการเรียนรู้ โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
2. ส่งเสริมให้ครูจัดกระบวนการเรียนรู้ โดยจัดเนื้อหาสาระ และกิจกรรมให้ สอดคล้องกับความสนใจ และความถนัดของผู้เรียน ผูกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การ เสนอปัญหาสถานการณ์ การประยุกต์ใช้ความรู้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา การเรียนรู้จาก ประสบการณ์จริง และการปฏิบัติจริง การส่งเสริมให้รักการอ่าน และใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง การ ผสมผสานความรู้ต่างๆ ให้สมดุลกัน ปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะที่พึง

ประสงค์ที่สอดคล้องกับเนื้อหาสาระกิจกรรม ทั้งนี้โดยจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม และแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ และการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือเครือข่าย ผู้ปกครอง ชุมชน หรือท้องถิ่นที่มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนตามความเหมาะสม

3. จัดให้มีการนิเทศการเรียนการสอนแก่ครูในกลุ่มสาระต่างๆ โดยเน้นการนิเทศร่วมมือ ช่วยเหลือกันแบบกัลยาณมิตร เช่น นิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อน เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนร่วมกันหรือแบบอื่นๆ ตามความเหมาะสม

4. ส่งเสริมให้มีการพัฒนาครู เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามความเหมาะสม

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า แนวทางพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน คือ

1. ส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ตามสาระ และหน่วยการเรียนรู้ โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2. ส่งเสริมให้ครูจัดกระบวนการเรียนรู้ โดยจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ และความถนัดของผู้เรียน

3. จัดให้มีการนิเทศการเรียนการสอนแก่ครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ โดยเน้นการนิเทศที่ร่วมมือกันช่วยเหลือกันแบบกัลยาณมิตร

4. จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง

5. ส่งเสริมสนับสนุนให้ครูผู้สอนสามารถ จัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

6. ส่งเสริมให้ครูผู้สอนสามารถใช้การวิจัยเป็นสื่อการเรียนการสอน และแหล่งวิทยาการต่าง ๆ มาพัฒนากระบวนการเรียนรู้

7. ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้โดยผสมผสานสาระความรู้ โดยปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่สอดคล้องกับกลุ่มสาระ

8. จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับ บิดา มารดา และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

2.4 ปัญหาของการพัฒนากระบวนการเรียนรู้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540, หน้า 1) กล่าวว่า ปัญหาการจัดการเรียนการสอนและพฤติกรรมของครูประถมศึกษาที่เป็นปัญหาคั่งค่อไปนี้

1. ขาดการพัฒนาด้านเทคนิคการสอน กระบวนการจัดประสบการณ์ไม่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วม มีการค้นคว้าแสวงหาความรู้ สร้างและสรุปความรู้ด้วยตนเอง

2. ขาดการพัฒนาสื่อที่สนองตอบต่อความแตกต่าง และความสนใจของนักเรียน เป็นรายบุคคล ขาดสื่อที่นักเรียนเป็นผู้ปฏิบัติ เป็นผู้ใช้ด้วยตนเอง

3. ครูมีชั่วโมงสอนมาก และมีการปฏิบัติภารกิจอื่นนอกเหนือจากการเรียน การสอนมากจนเกินไป ไม่มีเวลาในการวางแผนจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เป็นไปตาม หลักสูตรที่กำหนดจึงต้องใช้วิธีสอนแบบเดิมคือเน้นการอ่านจากหนังสือเรียน การบอกล่าเนื้อหาสาระต่างๆ และสรุปให้นักเรียนจดบันทึก การสอนจึงเน้นเนื้อหาเป็นสำคัญ นอกจากนี้ยังมีการ ใช้แบบเรียนสำเร็จรูปที่จัดทำโดยสำนักพิมพ์เอกชน ซึ่งมีอย่างแพร่หลาย นักเรียนจึงเรียนแบบท่องจำและรู้แคบ ขาดการปฏิบัติจริงและการค้นพบด้วยตนเอง ไม่มีความสามารถในการคิด แสวงหาความรู้และการปฏิบัติงาน

4. ครูมีขวัญกำลังใจต่ำ เนื่องจากมีปัญหาค่าครองชีพ หนี้สินและปัญหาครอบครัว สังคมให้ความสำคัญต่อวิชาชีพครูค่อนข้างต่ำหากเปรียบเทียบกับวิชาชีพอื่นๆ ทำให้ครูขาดความกระตือรือร้นในการพัฒนาตนเอง ขาดเป้าหมายในการทำงานที่จะพัฒนาคุณภาพของนักเรียนให้เป็นไปตามจุดหมายของหลักสูตรความมุ่งหวังของสังคมและประเทศ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2550, หน้า 104 - 114) ได้ รายงานการสังเคราะห์การใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เกี่ยวกับปัญหา การใช้หลักสูตร พบว่า

1. การจัดการเรียนการสอน ครูยังไม่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจัดการเรียนการสอน ครูขาดเทคนิคการสอน ครูใช้สื่อและนำเทคโนโลยีมาใช้ประกอบการสอนน้อย ครูไม่นำผลการประเมินผลการเรียนการสอนมาปรับปรุงการเรียนการสอน

2. สื่อการเรียนการสอน พบว่า โรงเรียนมีสื่อ อุปกรณ์การเรียนการสอนไม่เพียงพอกับความต้องการของนักเรียน สื่อไม่เหมาะสมและล้าสมัย สื่อที่ทำขึ้นไม่ได้มาตรฐาน ขาดงบประมาณสำหรับจัดหาสื่อเทคโนโลยีใหม่ ๆ

3. การประเมินผล พบว่า ครูขาดความรู้ความเข้าใจ และทักษะในการประเมินผลตามสภาพจริง ขาดเครื่องมือวัดผลประเมินผลที่ได้มาตรฐาน ครูผู้สอนไม่นำผลการประเมินผล การเรียนการสอนมาใช้ปรับปรุงการเรียนการสอน

4. การวิจัยในชั้นเรียน พบว่า ครูใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้น้อย ครูไม่เห็นความสำคัญของการทำวิจัยในชั้นเรียน ครูคิดว่าเป็นการเพิ่มภาระงาน นอกเหนืองานประจำในหน้าที่ ครูขาดความรู้ความเข้าใจในการทำวิจัย และนำผลการวิจัยในชั้นเรียนไปใช้พัฒนากระบวนการเรียนการสอน

5. การนิเทศ พบว่า ขาดการนิเทศติดตามช่วยเหลือ ขาดสื่อและเครื่องมือ สำหรับการนิเทศอย่างเหมาะสม รวมทั้งขาดคนวัดกรรมและเทคโนโลยี ที่จะป็นสื่อในการเพิ่มพูนความรู้แก่ผู้นิเทศ

จากการที่กล่าวมาข้างต้น ปัญหาการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ พอสรุปได้ ดังนี้

1. ครูไม่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการจัดกระบวนการเรียนรู้ แต่ยังใช้วิธีสอนแบบเดิมอยู่

2. ครูขาดการพัฒนาด้านเทคนิคการสอน กระบวนการจัดประสบการณ์ไม่เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วม
3. ครูไม่นำผลการประเมินผลการเรียนการสอนมาใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอน
4. ครูใช้สื่อและนำเทคโนโลยีมาใช้ประกอบการสอนน้อย
5. ขาดงบประมาณสำหรับจัดหาสื่อเทคโนโลยีใหม่ ๆ
6. ครูมีเวลาสอนมากและมีการปฏิบัติภารกิจอื่นนอกเหนือจากการเรียนการสอนมากจนเกินไป
7. ครูขาดความรู้ความเข้าใจในการทำวิจัยและนำผลการวิจัยในชั้นเรียนไปใช้พัฒนากระบวนการเรียนการสอน
8. ครูไม่เห็นความสำคัญของการทำวิจัยในชั้นเรียน คิดว่าเป็นการเพิ่มภาระงานนอกเหนืองานประจำในหน้าที่
9. ครูมีขวัญกำลังใจต่ำ เนื่องจากมีปัญหาค่าครองชีพ หนี้สิน และปัญหาครอบครัว

3. การวัดผลประเมินผลและเทียบโอนการเรียน

3.1 ความหมายการวัดผลประเมินผลและเทียบโอนการเรียน

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2543, หน้า 165) ได้กล่าวว่า ในการวัดผลประเมินผลมีคำศัพท์ที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. การสอบ (test) หมายถึง การใช้เครื่องมือชนิดต่างๆ ในการทดสอบ หรือหมายถึง กระบวนการอันมีระบบที่ใช้ในการวัดเปรียบเทียบพฤติกรรมของบุคคลตั้งแต่ 2 คน หรือมากกว่าขึ้นไป
2. การวัด (measurement) เป็นกระบวนการที่กำหนดจำนวนตัวเลขให้กับวัตถุสิ่งของหรือบุคคลตามจุดมุ่งหมาย และเปรียบเทียบลักษณะความแตกต่างที่ปรากฏอยู่ในสิ่งที่วัดนั้นๆ
3. การประเมิน (evaluation) เป็นการพิจารณาตัดสินเกี่ยวกับคุณภาพความจริง และการกระทำ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544 ก.หน้า 7) กล่าวว่าไว้ว่า การประเมินผล คือ การตัดสินคุณค่าของสิ่งที่ถูกวัดโดยการเทียบกับเกณฑ์ จุดเน้นของการประเมินอยู่ที่ความยุติธรรมและความเหมาะสมของเกณฑ์ที่ใช้ในการตัดสินที่มีความโปร่งใสและเปิดเผย นอกจากนี้การประเมินผลที่ดีต้องอยู่บนฐานของข้อมูลที่มีความตรงและเชื่อถือได้ ซึ่งได้มาจากกระบวนการวัดผลที่มีคุณภาพซึ่งสามารถให้ผลการวัดที่ถูกต้องสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง

เอกรินทร์ สีมหาศาล (2546, หน้า 89) กล่าวถึงการวัดผลประเมินผลไว้ว่า การประเมินผลในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานจะต้องครอบคลุม ทั้งการประเมินคุณภาพของผู้เรียน ผู้สอนและตัวหลักสูตรซึ่งเป็นปัจจัยตัวป้อนของระบบการเรียนการสอน และมีผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนซึ่งเป็นผลผลิตของการจัดการศึกษา

จามจุรี จำเมือง, จำนง หอมแยม, และจิรภาส ชยานันท์ (2549 ,หน้า 148 - 149) ได้ให้ความหมายของการวัดผลและประเมินผลไว้ดังนี้

การวัดผล (measurement) หมายถึงการกำหนดตัวเลขให้กับสิ่งหนึ่งที่ตั้งไว้ตามเกณฑ์ การวัดผลเป็นกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ที่เน้นตัวเลขมากกว่าการบรรยายคุณลักษณะเชิงคุณภาพ

มาตรการวัดผล การวัดผลจะวัดออกมาเป็นมาตราได้ 4 ประเภท คือ

1. มาตรการจัดประเภท (nominal scale) เป็นการวัดแบบง่าย ๆ เช่น การนับจำนวน การจำแนกประเภทตัวเลขที่กำหนดขึ้นใช้แทนสิ่งที่ถูกนับ เช่น 1 แทนผู้ใหญ่ 2 แทนเด็ก ตัวเลขจึงไม่แสดงปริมาณใด ๆ

2. มาตรการจัดอันดับ (ordinal scale) แยกอันดับเป็น ดีมาก ดี พอใช้ ไม่ดี เพื่อเปรียบเทียบว่านักเรียนคนไหน กลุ่มไหนดีกว่ากัน โดยไม่บอกความแตกต่างว่าห่างกันเท่าไร

3. มาตรการอันตรภาค (interval scale) บอกความแตกต่างระหว่างสิ่งที่วัดได้ว่าห่างกันกี่คะแนน กำหนดเป็นตัวเลขได้ แต่ไม่มี 0 แท้

4. มาตรการอัตราส่วน (ratio scale) เป็นมาตรการวัดที่มี 0 แท้ บอกค่าเป็นตัวเลข เช่น การวัดความสูงของคน มี 0 แท้

การประเมินผล (evaluation) หมายถึง การรวบรวม รับ เตรียมข้อมูล เพื่อใช้ในการตัดสินใจ เป็นการตัดสินใจความสอดคล้องระหว่างการกระทำกับวัตถุประสงค์อย่างเป็นทางการ โดยสรุปคุณค่าของสิ่งที่วัดนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์อย่างใดอย่างหนึ่ง

การประเมินผลช่วยการตัดสินใจโดยอาศัยข้อมูลจึงจำเป็นต้องมีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ก่อนที่จะมีการประเมินผล

การประเมินผลแต่ละครั้งจะต้องประกอบด้วยสิ่งต่อไปนี้ คือ

1. ผลของการวัด อันได้จากกระบวนการต่างๆ เช่นจากการสังเกต การตรวจผลงาน การสัมภาษณ์หรือการทดสอบ

2. เกณฑ์การพิจารณา เพื่อจะใช้เป็นแนวหรือหลักในการพิจารณาว่า ดี -เลว เก่ง -อ่อน ผ่าน-ไม่ผ่าน โดยนำผลที่วัดได้มาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้

3. การตัดสินใจ เป็นการชี้ขาดหรือสรุปผลการเปรียบเทียบระหว่างผลของการวัดกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การวัดผล และประเมินผลมีความสำคัญไม่น้อยไปกว่างานด้านอื่นๆ ซึ่งผู้บริหารต้องศึกษาทำความเข้าใจเรื่องการวัดผล และประเมินผลให้ถ่อง

แท้ ในเรื่องต่างๆ คือกำหนดนโยบายทั่วไปเกี่ยวกับการประเมินผล จัดหาเครื่องมือเครื่องใช้ที่จำเป็นสำหรับการสอบ พยายามส่งเสริมให้ครูมีความรู้ความสามารถในการประเมินผล เทคนิคในการออกข้อสอบ และการให้คะแนน การจัดตารางสอบ การกำหนดครูผู้คุมสอบเวลาที่ใช้ในการสอบ การจัดห้องสอบ ที่นั่ง และการสร้างบรรยากาศให้เหมาะสมแก่การสอบ

3.2 ความสำคัญการวัดผลประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน

ปรียาพร วงศ์อนุครโรจน์ (2543, หน้า 196) กล่าวถึงความสำคัญและความจำเป็นไว้ ดังนี้

1. เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนของครูอาจารย์ ทำให้ครูอาจารย์ทราบว่าผลการสอนของตนเป็นอย่างไรและจะได้แก้ไขปรับปรุงดีให้ขึ้น
2. เพื่อปรับปรุงการเรียนของนักเรียนนักศึกษา นักเรียนนักศึกษาจะได้ทราบว่าตนมีความรู้ความสามารถ ความเข้าใจในบทเรียนหรือไม่เพียงใด ซึ่งจะเป็นแนวทางในการปรับปรุงตนเอง
3. เพื่อปรับปรุงการบริหารงานในสถานศึกษา ทำให้ทราบสภาพที่แท้จริงของหลักสูตร โครงการสอน บันทึกการสอนที่นำมาสู่การปฏิบัติว่าประสบปัญหาอย่างไรจะได้แก้ไขปรับปรุงอย่างไร
4. เพื่อเป็นข้อมูลทางการศึกษาทั่วไป ในการทำงานและศึกษาต่อ
5. เป็นหลักฐานด้านการศึกษาของสถานศึกษาในการรับนักศึกษา ผลการเรียน และการสำเร็จตามหลักสูตร
6. เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์สถานศึกษาในด้านของการเรียน การสำเร็จการเรียนของนักเรียนนักศึกษา

กมล ภูประเสริฐ (2545, หน้า 51) กล่าวถึงความสำคัญและความจำเป็นไว้ ดังนี้

1. แบบทดสอบเป็นแบบปรนัยมากเกินไป และเป็นข้อสอบที่วัดแต่ความจำตามเนื้อหาเป็นสำคัญ ทำให้มีผลย้อนกลับไปสู่การเรียนการสอน ที่เน้นเนื้อหาตามหนังสือเรียนทำให้กิจกรรมการเรียนการสอนไม่ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กรอบด้าน
2. การประเมินที่ผ่านมาจะไม่สอดคล้องกับการปฏิรูปการเรียนรู้ ที่จะเกิดขึ้นที่มุ่งเน้นความสามารถระดับสูงหลายๆ ด้านรวมทั้งคุณลักษณะที่พึงประสงค์

จามจุรี จำเมือง, จ่านง หอมแยม, และจิรภาส ชยานันท์ (2549, หน้า 155) กล่าวถึงความสำคัญของการประเมินผล ไว้ดังนี้

ผู้เรียนและบุคคลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องจะได้ประโยชน์จากผลการวัดและประเมินผล ดังนี้

ผู้เรียน	⇒	ปรับปรุงแก้ไขผลการเรียน/วางแผนศึกษาต่อ/หรือประกอบอาชีพ
ครูผู้สอน	⇒	ช่วยเหลือผู้เรียนให้เรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น
ฝ่ายแนะแนว	⇒	ให้บริการแนะแนว
ผู้บริหาร	⇒	ทราบมาตรฐานด้านวิชาการของโรงเรียนใช้ปรับปรุงสภาพการเรียนการสอน
ผู้ปกครอง	⇒	รู้ความก้าวหน้าของผู้เรียนด้านต่างๆ สนับสนุนพัฒนาการผู้เรียน

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การวัดผลประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียนมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาเป็นอย่างยิ่ง เพราะจะทำให้สถานศึกษาได้ทราบว่ามาตรฐานด้านวิชาการของคนอยู่ในระดับใด ซึ่งหมายถึงผู้บริหาร ครู และนักเรียน จะได้หาแนวทางพัฒนา ส่งเสริม และปรับปรุง การเรียนการสอนต่อไป

3.3 แนวทางการวัดผลประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน

ณัฐพล ชุมวรฐายี (2545, หน้า 87) ได้กล่าวถึงแนวทางการวัดผลประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน ไว้ดังนี้

1. พิจารณาจากหลักฐานการศึกษา ซึ่งจะให้ข้อมูลที่แสดงความรู้ความสามารถ ผู้เรียนในด้านต่าง ๆ
2. พิจารณาจากความรู้ และประสบการณ์ตรง จากการปฏิบัติจริง การทดสอบ การสัมภาษณ์ ฯลฯ
3. พิจารณาความสามารถและปฏิบัติได้จริง

กระทรวงศึกษาธิการ (2548, หน้า 35) ได้กล่าวถึงแนวทางการวัดผลประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน ไว้ดังนี้

1. กำหนดระเบียบแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผลของสถานศึกษา
2. ส่งเสริมให้ครูจัดทำแนวการวัดผลประเมินผลแต่ละรายวิชา ให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาสาระการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

3. ส่งเสริมให้ครูดำเนินการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน โดยเน้นการประเมินตามสภาพจริงจากกระบวนการ การปฏิบัติและผลงาน

4. จัดให้มีการเทียบโอนความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ และผลการเรียนจากสถานศึกษาอื่น ๆ ตามแนวทางที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

5. พัฒนาเครื่องมือวัด และประเมินผลให้ได้มาตรฐานประเมินผลการสอบที่ได้ผ่านไปแล้วหากมีข้อบกพร่องจะได้ดำเนินการแก้ไขเกณฑ์ ในการประเมินผลตลอดจนแบบฟอร์มต่างๆ เพื่อสามารถแนะนำครูผู้สอนได้

ที่กล่าวมาข้างต้น แนวทางการวัดผลและประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน คือ

1) กำหนดระเบียบแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผลของสถานศึกษา 2) ส่งเสริมให้ครูจัดทำแนวการวัดผลประเมินผลแต่ละรายวิชา ให้สอดคล้องกับมาตรฐานศึกษาสาระการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 3) ส่งเสริมให้ครูดำเนินการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน โดยเน้นการประเมินตามสภาพจริงจากกระบวนการ การปฏิบัติและผลงาน 4) จัดให้มีการเทียบโอนความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ และผลการเรียนจากสถานศึกษาอื่นๆ ตามแนวทางที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด และ 5) พัฒนาเครื่องมือวัด และประเมินผลให้ได้มาตรฐานประเมินผลการสอบที่ได้ผ่านไปแล้ว หากมีข้อบกพร่องจะได้ดำเนินการแก้ไขเกณฑ์ในการประเมินผลตลอดจนแบบฟอร์มต่างๆ และเพื่อสามารถแนะนำครูผู้สอนได้

3.4 ปัญหาของการวัดผลประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน

วิษุณ พลรงค์ (2545, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกระบี่ พบว่า ปัญหาของการวัดผลประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน ที่มีปัญหาระดับมาก คือ ครูขาดเครื่องมือที่มีคุณภาพในการวัดและประเมินผล

กนกวรรณ โดแย้ม (2547, หน้า 146) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานวิชาการ ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3 พบว่า ปัญหาเกี่ยวกับการวัดผลประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน ที่อยู่ในระดับมาก คือ ครูไม่มีความรู้ความเข้าใจระบบสารสนเทศ ด้านการวัดผลประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียนเพื่อใช้ในการอ้างอิง

เอมอร บุรณศักดิ์ (2548, หน้า 156) ได้ศึกษาการบริหารงานวิชาการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว เขต 2 พบว่า ปัญหาเกี่ยวกับการวัดผลประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน ที่อยู่ในระดับมากคือ การประเมินผลตามสภาพจริงจากกระบวนการ การปฏิบัติงาน และผลงาน เนื่องจากการประเมินผลในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน จะต้องครอบคลุมทั้งการประเมินคุณภาพของผู้เรียน ผู้สอน และตัวหลักสูตร ซึ่งเป็นปัจจัยตัวป้อนของระบบการเรียนการสอน

อำนาจพร คำพันธ์ (2550, ตุลาคม 26) กล่าวว่า ปัญหาการวัดผลประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียนในสถานศึกษามี ดังนี้

1. ครูใช้เครื่องมือในการวัดและประเมินไม่หลากหลาย
2. แนวทางการเทียบโอนของแต่ละสถานศึกษายังไม่ชัดเจน
3. เกณฑ์ที่ใช้ในการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง ยังไม่เหมาะสม
4. การประเมินผลพัฒนาการของผู้เรียนยังไม่สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตร
5. ครูขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลตามสภาพจริงระดับปัญหาหรือระดับความเป็นจริง

จากที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่า ปัญหาเกี่ยวกับการวัดผลประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน ของสถานศึกษามี ดังนี้

1. ครูไม่มีความรู้ความเข้าใจระบบสารสนเทศ ด้านการวัดผลประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียนเพื่อใช้ในการอ้างอิง
2. ครูใช้เครื่องมือในการวัดและประเมินไม่หลากหลาย
3. แนวทางการเทียบโอนของแต่ละสถานศึกษายังไม่ชัดเจน
4. เกณฑ์ที่ใช้ในการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง ยังไม่เหมาะสม
5. การประเมินผลพัฒนาการของผู้เรียนยังไม่สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตร
6. ครูขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลตามสภาพจริงระดับปัญหาหรือระดับความเป็นจริง

4. การนิเทศการศึกษา

4.1 ความหมายการนิเทศการศึกษา

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535, หน้า 26) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษามีความหมายถึง กระบวนการจัดบริหารการศึกษาเพื่อชี้แนะให้ความช่วยเหลือ และความร่วมมือกับครูและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนของครูและเพิ่มคุณภาพของบทเรียนให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา

ชารี มณีศรี (2538, หน้า 22) ได้ให้ความหมาย การนิเทศการศึกษาไว้ว่า คือ กระบวนการพัฒนาระบบการเรียนการสอนให้ดีขึ้น การร่วมมือกันระหว่างผู้เกี่ยวข้องโดยใช้หลักประชาธิปไตยในการนิเทศ

อนุศักดิ์ สมิตลันต์ (2540, หน้า 235) ได้ให้ความหมาย การนิเทศการศึกษาว่า หมายถึง การแนะนำ การชี้แนะ การบริหาร และการวางแผนร่วมกันเพื่อหาทางปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้น

เขาวพา เดชะคุปต์ (2542, หน้า 85) การนิเทศการศึกษา หมายถึง กระบวนการชี้แนะ แนะนำ และให้ความร่วมมือต่อกิจกรรมของครูในการปรับปรุงการเรียน การสอนเพื่อให้ได้ผลตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้

บรรเทา กิตติศักดิ์ (2545, หน้า 232) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษา เป็นการปรับปรุงการสอน โดยวางแผนเพื่อพัฒนาการสอนให้เกิดผลดีแก่นักเรียน การนิเทศ การศึกษามีใช่จะเพิ่งเล็งปรับปรุงตัวครู โดยเห็นว่าครูยังทำหน้าที่ที่รับมอบหมายไม่สมบูรณ์ หากเพิ่งเล็งถึงสิ่งเหล่านี้ คือ นโยบายการศึกษา จุดประสงค์ของการศึกษา การพิจารณาถึงความเหมาะสมของหลักสูตร วิธีการสอนของครู การใช้สื่อการสอน สมภาพการดำเนินการสอน และ สิ่งแวดล้อมการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ปัญหาต่างๆ ทั้งครูและนักเรียน ตลอดจนบทบาท ของครูความร่วมมือของคณะครูในสถานศึกษา ฉะนั้นการนิเทศการศึกษาจึงมีขอบเขต กว้างขวางมาก

จากที่กล่าวมาสรุปความหมาย การนิเทศการศึกษาได้ว่า เป็นกระบวนการจัด การศึกษา เพื่อชี้แนะให้ความช่วยเหลือ และความร่วมมือกับครูและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัด การศึกษา เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนของครู และเพิ่มคุณภาพของบทเรียนให้เป็นไปตาม จุดหมายของการศึกษา

4.2 ความสำคัญของการนิเทศการศึกษา

ปรียาพร วงษ์อนุสรโรจน์ (2535, หน้า 262) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการ นิเทศการเรียนการสอน ดังนี้

1. ศึกษาพื้นที่ที่มีจำนวนจำกัดไม่สามารถนิเทศได้อย่างทั่วถึง และเจาะลึก ถึงการเรียนการสอนในห้องเรียน
2. การนิเทศภายในโรงเรียน เป็นการให้ทรัพยากรในโรงเรียนให้เกิด ประโยชน์สูงสุด ซึ่งบุคลากรมีจำนวนมาก และมีความชำนาญในสาขาเป็นการพัฒนาและปรับปรุง คุณภาพการศึกษาด้วย
3. การนิเทศภายในโรงเรียนจะสร้างความใกล้ชิดความคุ้นเคยกัน และการ ทำงานร่วมกัน มีความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน เกิดสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกันในการทำงาน
4. การประสานในโรงเรียนสะดวกเพราะความคุ้นเคยกัน สามารถประชาสัมพันธ์ งานได้ทั่วถึง

อำภา บุญช่วย (2537, หน้า 111) ได้กล่าวถึงความสำคัญในการนิเทศการ เรียนการสอน ดังนี้

1. เป็นการช่วยส่งเสริมกำลังของศึกษานิเทศก์และผู้บริหารศึกษา ซึ่งมีไม่เพียง พอที่จะนิเทศการศึกษาได้อย่างทั่วถึง

2. การนิเทศโดยบุคลากรในโรงเรียนเองนั้น ผู้นิเทศเป็นผู้ใกล้ชิดกับปัญหาที่มีอยู่ในโรงเรียนย่อมมีความรู้ในปัญหาได้ดี และสามารถแก้ปัญหาได้ตรงจุดมากกว่าที่จะให้คนภายนอกมานิเทศ

3. ผู้นิเทศในโรงเรียนมีความคุ้นเคยกับครูอยู่แล้ว ทำให้บรรยากาศในการนิเทศทำได้อย่างเป็นกันเอง ไม่ต้องเสียเวลาสร้างความคุ้นเคยเหมือนกับศึกษานิเทศก์หรือผู้บริหารจากภายนอกโรงเรียน

4. ผู้นิเทศสามารถติดตามการปฏิบัติงาน หรือผลงานนิเทศได้ตลอดเวลา เพราะอยู่ใกล้ชิดกันและสามารถทำให้งานดำเนินไปถึงจุดมุ่งหมายโดยไม่ขาดความต่อเนื่องกัน

อนุศักดิ์ สมิตสันต์ (2540, หน้า 209) ได้กล่าวว่า การจัดให้มีการนิเทศมีจุดมุ่งหมาย ดังนี้

1. เพื่อช่วยให้ครูค้นหาและรู้วิธีทำงาน
2. เพื่อช่วยให้ครูรู้จักการจำแนกและวิเคราะห์ ปัญหาของตนเอง โดยช่วยให้ครูรู้ว่าอะไรที่เป็นปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่ และแก้ปัญหาเหล่านั้นอย่างไร
3. เพื่อช่วยให้ครูรู้สึกมั่นคงในอาชีพ มีความเชื่อมั่นในความสามารถของตน
4. เพื่อช่วยให้ครูคุ้นเคยกับแหล่งวิทยากร และสามารถนำไปใช้ในการเรียนการสอนได้

5. ช่วยเผยแพร่ให้ชุมชนเข้าใจถึงแผนการศึกษาของโรงเรียน และให้การสนับสนุนโรงเรียน

6. ช่วยให้ครูเข้าใจถึงปรัชญาและความต้องการทางการศึกษา จากที่กล่าวมา ถือว่าการนิเทศศึกษามีความสำคัญ เพราะมุ่งที่จะช่วยเหลือและประสานงานในด้านวิชาการในโรงเรียน เพื่อพัฒนาหลักสูตร ปรับปรุงการเรียนการสอนของครูให้มีประสิทธิภาพ ส่งเสริมและรักษาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน ปรับปรุงและประเมินผล การเรียนการสอนตลอดจนช่วยให้เกิดความมั่งคั่งทางวิชาชีพครู

4.3 แนวทางของการนิเทศการศึกษา

แถวพา เดชะคุปต์ (2542, หน้า 28-39) ได้กล่าวถึงแนวทางการปฏิบัติการณ์นิเทศการศึกษาอย่างเป็นขั้นตอนดังนี้

1. วางแผนการนิเทศการศึกษา เป็นขั้นที่ผู้บริหาร ผู้นิเทศ และผู้รับการนิเทศจะทำการประชุมปรึกษาหารือ เพื่อให้ได้มาซึ่งปัญหา และความจำเป็นที่จะต้องมีการนิเทศ รวมทั้งวางแผนถึงขั้นตอนในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการนิเทศที่จัดขึ้นอีกด้วย

2. ให้ความรู้ในสิ่งที่จะทำเป็นขั้นตอนของการให้ความรู้ ความเข้าใจถึงสิ่งที่จะต้องดำเนินการว่าจะต้องอาศัยความรู้ความสามารถอย่างไรบ้าง จะมีขั้นตอนในการดำเนินการอย่างไร และจะทำอย่างไรจึงจะทำให้ได้ผลงานออกมาอย่างมีคุณภาพ

3. การปฏิบัติงานด้านการนิเทศการศึกษาซึ่งประกอบด้วยการทำงานใน 3 ลักษณะ คือ

3.1 การปฏิบัติงานของผู้รับนิเทศลงมือปฏิบัติงานตามความรู้ความสามารถ

3.2 การปฏิบัติงานของผู้ให้การนิเทศ ผู้ให้การนิเทศจะทำการนิเทศ และควบคุมคุณภาพให้งานสำเร็จออกมาทันตามกำหนดเวลาและมีคุณภาพสูง

3.3 การปฏิบัติงานของผู้ให้การสนับสนุนการนิเทศ ผู้บริหารจะต้องสนับสนุนในเรื่องวัสดุอุปกรณ์ตลอดจนเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่จะช่วยให้ปฏิบัติงานนั้นเป็นไปอย่างได้ผล

4. การสร้างขวัญและกำลังใจให้กับผู้รับการนิเทศ เป็นขั้นตอนของการเสริมกำลังใจของ ผู้บริหาร เพื่อให้ผู้รับการนิเทศมีความมั่นใจ และบังเกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน

5. ประเมินผลผลิตของการดำเนินงานเป็นขั้นที่ผู้นิเทศทำการประเมินผล การดำเนินงาน หลังจากการประเมินผลหากพบว่ามีปัญหา หรืออุปสรรคที่ทำให้การดำเนินงานไม่ได้ผลก็ทำการปรับปรุงแก้ไข

กมล ภูประเสริฐ (2544, หน้า 59) กล่าวว่า หลักการสำคัญที่นำมาใช้ในการนิเทศภายในสถานศึกษา ได้แก่หลักการดังต่อไปนี้

1. มุ่งที่คุณภาพของผู้เรียนเป็นสำคัญ แม้ว่าการนิเทศภายในจะเป็นการพัฒนาบุคลากรในสถานศึกษา สิ่งที่จะพัฒนาต้องโยงไปสู่คุณภาพของผู้เรียนทั้งสิ้น

2. อาศัยความร่วมมือในสถานศึกษา บุคลากรในสถานศึกษาจะต้องตระหนักถึงความสำคัญของการนิเทศภายใน ร่วมมือร่วมใจ ร่วมคิด ร่วมทำ เพื่อให้บุคลากรแต่ละคนพัฒนาตนเองได้อย่างมีคุณภาพ และหลายกรณีอาจต้องเชิญวิทยากร/ผู้เชี่ยวชาญจากภายนอกมาช่วยให้คำแนะนำด้วย

3. อาศัยวิธีการที่หลากหลาย ที่จะป็นสิ่งช่วยกระตุ้นความสนใจและความร่วมมือในการดำเนินการ แต่ละวิธีมีจุดเด่น - จุดด้อย ที่จะช่วยเสริมประสิทธิภาพของกันได้

4. กระทำอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ จนสร้างความรู้สึกว่าการนิเทศนี้เป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ กลายเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิบัติงานภายในสถานศึกษา ซึ่งเป็นการสร้างอุปนิสัยของการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ

5. ใช้กระบวนการที่เป็นระบบ เพื่อให้มั่นใจได้ว่าการนิเทศภายในสถานศึกษาจะสามารถบรรลุเป้าหมายที่ต้องการได้

กระทรวงศึกษาธิการ (2546, หน้า 36-37) ได้กล่าวถึงแนวทางในการปฏิบัติการนิเทศการศึกษา ไว้ดังนี้

1. จัดระบบการนิเทศงานวิชาการ และการเรียนการสอนภายในสถานศึกษา

2. ดำเนินงานนิเทศงานวิชาการ และการเรียนการสอนในรูปแบบหลากหลาย และเหมาะสมกับสถานศึกษา
3. ประเมินผลการจัดระบบ และกระบวนการนิเทศการศึกษาในสถานศึกษา
4. ติดตามประสานงานกับเขตพื้นที่เพื่อพัฒนาระบบ และกระบวนการนิเทศงานวิชาการและการเรียนการสอนของสถานศึกษา
5. การแลกเปลี่ยนความรู้ และประสบการณ์การจัดระบบนิเทศการศึกษาภายในสถานศึกษากับสถานศึกษาอื่นหรือเครือข่ายการนิเทศการศึกษาภายในเขตพื้นที่การศึกษา

จากที่กล่าวมา แนวทางปฏิบัติการนิเทศการศึกษา คือ 1) วางแผนการนิเทศการศึกษาเป็นขั้นที่ผู้บริหาร ผู้นิเทศ และผู้รับนิเทศ จะทำการประชุมปรึกษาหารือเพื่อให้ได้มาซึ่งปัญหาและความต้องการ จำเป็นที่จะต้องมีการนิเทศ รวมทั้งวางแผนถึงขั้นตอนในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการนิเทศ 2) จัดระบบการนิเทศงานวิชาการ และการเรียนการสอนภายในสถานศึกษา 3) ดำเนินงานนิเทศงานวิชาการ และการเรียนการสอนในรูปแบบหลากหลายและเหมาะสมกับสถานศึกษา 4) ประเมินผลการจัดระบบ และกระบวนการนิเทศการศึกษาในสถานศึกษา 5) การแลกเปลี่ยนความรู้ และประสบการณ์การจัดระบบนิเทศการศึกษาภายในสถานศึกษากับสถานศึกษาอื่นหรือเครือข่ายการนิเทศการศึกษาภายในเขตพื้นที่การศึกษา 6) ประเมินผลผลิตของการดำเนินงานเป็นขั้นที่ผู้นิเทศทำการประเมินผลการดำเนินงานหลังจากการประเมินผล หากพบว่ามีปัญหาหรืออุปสรรคที่ทำให้การดำเนินงานไม่ได้ผลก็ทำการปรับปรุงแก้ไข

4.4 ปัญหาของการนิเทศการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540, หน้า 2) กล่าวถึงปัญหาที่ทำให้การนิเทศไม่ประสบผลสำเร็จไว้ ดังนี้

1. ผู้บริหารโรงเรียนไม่ตระหนักว่า คนมีส่วนสำคัญที่จะผลักดันให้เกิดการพัฒนา
2. ผู้บริหารโรงเรียนมีความรู้สึกว่าการนิเทศภายในเป็นงานของผู้ช่วยฝ่ายวิชาการ ครูวิชาการหรือกรรมการนิเทศภายในโรงเรียน จึงมอบให้บุคลากรเหล่านั้นรับผิดชอบดำเนินการแทน
3. ผู้บริหารโรงเรียนไม่ได้ใช้ศักยภาพอย่างเต็มที่ในการดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียน
4. บุคลากรส่วนใหญ่คิดว่าการนิเทศภายในคือการไปสังเกตการสอนของครูในชั้นเรียน
5. บุคลากรส่วนใหญ่ไม่รู้จุดมุ่งหมายที่แท้จริงของการนิเทศภายในโรงเรียนว่าเป็นไปเพื่อการร่วมมือร่วมใจกัน พัฒนาบุคลากรแต่ละคนและทุกคน
6. ผู้บริหารโรงเรียนขาดความมั่นใจในการดำเนินการนิเทศภายใน

7. บุคลากรส่วนใหญ่ไม่เห็นความสำคัญ และประโยชน์ของการนิเทศภายใน เนื่องจากเข้าใจว่าการนิเทศภายในเป็นการไปตรวจสอบ จับผิด ประเมิน วิพากษ์วิจารณ์ ฯลฯ

8. สื่อ เครื่องมือ นวัตกรรมใหม่ๆ ทางการนิเทศ ไม่ได้ใช้เพื่อการสนับสนุนให้เกิดการนิเทศภายในโรงเรียนอย่างแท้จริง

9. บุคลากรขาดความร่วมมือร่วมใจ ร่วมคิด ร่วมทำ

ปรีชา บุญอนันต์ (2544, หน้า 71) ได้ศึกษาความต้องการพัฒนางานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลพบุรี พบว่างานนิเทศภายใน ผู้บริหาร คณะครู และคณะกรรมการนิเทศภายใน ไม่มีการนิเทศภายในอย่างต่อเนื่องและจริงจัง เนื่องจากไม่มีความรู้เรื่องการนิเทศภายใน ไม่มีเวลา คุรุมีภาระมาก ขาดการอบรมให้ความรู้เรื่องการนิเทศภายใน สอดคล้องกับสุชีระ จักรรงค์ (2545, หน้า 77) ได้ศึกษาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดระนอง พบว่า โรงเรียนไม่สามารถดำเนินการนิเทศการเรียนการสอนได้อย่างสม่ำเสมอ ขาดบุคลากรในโรงเรียนที่มีความรู้ ความสามารถในการให้คำปรึกษาหรือนิเทศการสอนแต่ละกลุ่มประสบการณ์ได้ ขาดการประเมินผลการปฏิบัติงานของครู เพื่อนำมาใช้ประกอบการนิเทศ

จากที่กล่าวมา สรุปได้ว่าปัญหาของการนิเทศการศึกษามี ดังนี้

1. ผู้บริหารโรงเรียนไม่ตระหนักว่า คนมีส่วนสำคัญที่จะผลักดันให้เกิดการพัฒนา
2. ผู้บริหารโรงเรียนไม่ได้ใช้ศักยภาพอย่างเต็มที่ในการดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียน
3. บุคลากรส่วนใหญ่คิดว่าการนิเทศภายในคือการไปสังเกตการสอนของครูในชั้นเรียน
4. ผู้บริหารโรงเรียนขาดความมั่นใจในการดำเนินการนิเทศภายใน
5. บุคลากรส่วนใหญ่ไม่เห็นความสำคัญ และประโยชน์ของการนิเทศภายใน เนื่องจากเข้าใจว่าการนิเทศภายในเป็นการไปตรวจสอบ จับผิด ประเมิน วิพากษ์วิจารณ์ ฯลฯ
6. บุคลากรขาดความร่วมมือร่วมใจ ร่วมคิด ร่วมทำ
7. ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเรื่องการนิเทศ

5. การประกันคุณภาพการศึกษา

5.1 ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541 ก, หน้า 2) ให้ความหมายว่าการประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง การดำเนินกิจกรรมใดๆ เพื่อสร้างความมั่นใจต่อผู้ปกครอง ชุมชน สังคม ว่าการดำเนินงานของสถานศึกษาตามพันธกิจที่ได้ร่วม

กำหนดไว้จะให้ผลผลิตของการศึกษา ที่มีคุณภาพอันพึงประสงค์ตามความคาดหวังของ ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคม

ไพบูลย์ แจ่มพงษ์ (2541, หน้า 39) กล่าวว่า การประกันคุณภาพการศึกษา เป็นมาตรการที่กำหนดแนวปฏิบัติ หรือแนวทางในการดำเนินการจัดการศึกษา เพื่อช่วยให้ การศึกษาของโรงเรียนมีหลักประกันว่านักเรียนจะมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา และเป็น ที่ยอมรับของสังคม

กระทรวงศึกษาธิการ (2542 ข, หน้า 10) กล่าวว่า การประกันคุณภาพ การศึกษา หมายถึง กิจกรรมหรือแนวปฏิบัติใดๆ เพื่อสร้างความมั่นใจต่อผู้รับบริการทาง การศึกษา คือนักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคม ว่าการดำเนินงานของสถานศึกษาตามพันธ กิจที่ได้ร่วมกันกำหนดไว้นั้นจะทำให้ผลผลิตของการศึกษามีคุณภาพคุณลักษณะที่พึงประสงค์

อำรุง จันทวานิช (2542, หน้า 79) กล่าวว่า การประกันคุณภาพการศึกษาเป็น วิธีการหรือกลยุทธ์ที่กำหนดแนวปฏิบัติ หรือแนวทางในการดำเนินงาน ในการจัดการศึกษาที่เป็น หลักประกันว่านักเรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาและเป็นที่ยอมรับของสังคม

สมศักดิ์ ตลประสิทธิ์ (2542, หน้า 20) กล่าวว่า การประกันคุณภาพ การศึกษา หมายถึง การรับประกันคุณภาพของกระบวนการบริหารภายในสถานศึกษา ว่า ได้มีการวางแผนการทำงานและดำเนินกิจกรรมต่างๆ อย่างเป็นระบบ เพื่อให้ผลผลิตของ โรงเรียนมีคุณภาพตรงตามมาตรฐานพึงพอใจ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543, หน้า 7) ให้ความหมายไว้ว่า การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง การบริหารจัดการและการดำเนินกิจกรรมตามภารกิจปกติ ของสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นการสร้างความมั่นใจให้ ผู้รับบริการทางการศึกษาทั้งผู้รับบริการโดยตรง คือ ผู้เรียนและผู้ปกครอง และผู้รับบริการโดย อ้อม คือ สถานประกอบการ ประชาชน และสังคมโดยรวมว่าการดำเนินงานของสถานศึกษาที่ มีประสิทธิภาพและทำให้ผู้เรียนมีคุณภาพ หรือคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามมาตรฐาน การศึกษา

จากความหมายที่กล่าวมา พอสรุปได้ว่าการประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึงการจัดกระบวนการเรียนการสอนของโรงเรียน เพื่อรับประกันว่าโรงเรียนได้ ดำเนินการเพื่อให้นักเรียนมีคุณภาพและเป็นที่ยอมรับของสังคม

5.2 ความสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (สำนักงานคณะกรรมการ การประถมศึกษาแห่งชาติ 2542, หน้า 35) ได้กำหนดให้มีระบบประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อ พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ โดยกำหนดรายละเอียดไว้ในหมวด 6 มาตรฐาน และการประกันคุณภาพการศึกษาโดยให้หน่วยงานต้นสังกัด และสถานศึกษาจัดให้มีการประกัน คุณภาพภายในสถานศึกษา ให้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษา ที่ต้องดำเนินการ

อย่างต่อเนื่องโดยจัดทำรายงานเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเปิดเผยต่อสาธารณชนเป็นประจำทุกปีเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา และเพื่อรองรับการประเมินคุณภาพภายนอก โดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา ซึ่งเป็นองค์การมหาชนเพื่อให้มีการตรวจสอบคุณภาพของสถานศึกษา โดยสถานศึกษาทุกแห่งจะต้องได้รับการประเมินอย่างน้อย 1 ครั้ง ในทุกระยะ 5 ปี ทั้งนี้ การประเมินคุณภาพภายนอกรอบแรกสำหรับสถานศึกษาทุกแห่งจะต้องดำเนินการภายใน 6 ปี นับตั้งแต่วันที่พระราชบัญญัติมีผลบังคับใช้ คือ ภายในเดือนสิงหาคม 2548

สมคิด พรมจัญ, และสุพัทธ์ พิบูลย์ (2544, หน้า 2) กล่าวว่า การศึกษาเป็นรากฐานสำคัญประการหนึ่งในการสร้างสวัสดิภาพและความเจริญก้าวหน้าและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในสังคม เนื่องจากการศึกษาเป็นกระบวนการที่จะช่วยให้คนได้พัฒนาตนเองด้านต่าง ๆ ที่จะดำรงชีวิตและประกอบอาชีพได้อย่างมีความสุข รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงรวมเป็นพลังสร้างสรรค์การพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนได้ รัฐเห็นความสำคัญของการศึกษา ในปี พ.ศ. 2542 จึงได้ตราพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ เพื่อให้การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม รวมทั้งให้มีการกำหนดมาตรฐานและจัดระบบการประกันคุณภาพการศึกษาทุกระดับและประเภทการศึกษา

นอกจากนี้ สมคิด พรมจัญ, และสุพัทธ์ พิบูลย์ (2544 หน้า 3) ยังได้กล่าวถึงความสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษาไว้ว่า จะทำให้ได้สารสนเทศ ที่สะท้อนการปฏิบัติงานของสถานศึกษาและเขตพื้นที่การศึกษา อันนำไปสู่การพัฒนาปรับปรุงตนเองให้บรรลุเป้าหมายตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนด ดังนั้น หากสถานศึกษาและเขตพื้นที่การศึกษามีการประกันคุณภาพภายในอย่างต่อเนื่อง จะทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับผลการปฏิบัติงานของตนเองว่ามีจุดเด่นในเรื่องใด มีจุดบกพร่องที่ต้องแก้ไขปรับปรุงตนเองในด้านใดบ้าง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544 ข, หน้า 6) กล่าวว่า การประกันคุณภาพภายในเป็นสิ่งที่สถานศึกษาทุกแห่งจะต้องปฏิบัติเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาและเพื่อให้เป็นไปตามสาระใน พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ สถานศึกษาควรดำเนินการให้ครอบคลุมแนวทางหลักดังต่อไปนี้

1. สถานศึกษาจะต้องดำเนินการประกันคุณภาพภายในเป็นประจำทุกปี โดยควรเริ่มดำเนินการตั้งแต่ปีการศึกษา 2543

2. ให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายใน เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่สถานศึกษาทุกแห่งต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง อันประกอบด้วย การวางแผนการดำเนินงาน การประเมินผลและการปรับปรุงการดำเนินงาน โดยสถานศึกษาต้องจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาที่สอดคล้องกับความมุ่งหมายและหลักการตามที่กำหนดใน พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ มาตรฐานการศึกษา และเป้าหมาย/ปรัชญา/ธรรมนูญสถานศึกษา กำหนดระยะเวลาใน

การดำเนินการที่ชัดเจน ติดตามประเมินผลการทำงานของตนเองอย่างต่อเนื่อง และนำผลการประเมินมาใช้ปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

3. การดำเนินการประกันคุณภาพภายในทุกชั้นตอน ควรเน้นการประสานงานและการมีส่วนร่วมของทุกกลุ่มทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ บุคลากรในสถานศึกษา กรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง บุคลากรของหน่วยงานและองค์กรต่างๆ ในชุมชน และเขตพื้นที่การศึกษาและภูมิภาค เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการที่ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามาตรา 8 ของ พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ

4. สถานศึกษา ควรจัดทำรายงานผลการประกันคุณภาพภายในให้เรียบร้อยก่อนเริ่มปีการศึกษาใหม่ของทุกปี โดยแสดงผลการประเมินคุณภาพการศึกษา แนวทางหรือแผนงานในการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการศึกษาในปีการศึกษาต่อไป แล้วเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องตามที่กระทรวงกำหนด และสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา ตลอดจนสาธารณชน โดยจัดทำรายงานโดยสรุปปิดประกาศไว้ที่สถานศึกษา แจงให้ผู้ปกครองและเผยแพร่ต่อสาธารณชนได้รับทราบ รวมทั้งมีรายละเอียดครบถ้วนที่พร้อมจะให้ผู้ที่สนใจดูได้ตลอดเวลา

จากที่กล่าวมาข้างต้นถือว่าการประกันคุณภาพการศึกษา มีความสำคัญและจำเป็น เนื่องจากจะได้ทราบสภาพการปฏิบัติงานของตนเอง อันจะนำไปสู่การพัฒนาปรับปรุงคุณภาพการศึกษาให้บรรลุผลตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรและตามนโยบายของรัฐ

5.3 แนวทางของการจัดระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ (2542 ก, หน้า 79) ได้กล่าวถึงการดำเนินงานระบบประกันคุณภาพการศึกษาไว้ว่า การประกันคุณภาพการศึกษาประกอบด้วย การดำเนินงาน 3 ประการ คือ

1. การควบคุมคุณภาพการศึกษา (quality control) คือ กระบวนการหรือแนวปฏิบัติที่นำการศึกษาเข้าสู่คุณภาพ ประกอบด้วย

1.1 การกำหนดมาตรฐาน ด้านผลผลิต บัณฑิตและกระบวนการ

1.2 การพัฒนาเข้าสู่มาตรฐาน หมายถึง การพัฒนาปัจจัยทางการศึกษาต่างๆ ได้แก่ การพัฒนาครูผู้สอน ผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์ และผู้บริหารทางการศึกษาและสนับสนุนปัจจัยที่ส่งเสริมการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

2. การตรวจสอบและการแทรกแซงคุณภาพการศึกษา (quality audit and intervention) คือ กระบวนการหรือแนวปฏิบัติในการดำเนินงานเพื่อการปรับปรุงคุณภาพการศึกษา ประกอบด้วย

2.1 การประเมินความก้าวหน้าของการจัดการศึกษา และการจัดทำรายงานของสถานศึกษาต่อประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีลักษณะเป็นการติดตามและตรวจสอบของสถานศึกษา (internal audit)

2.2 การติดตามและตรวจสอบของหน่วยที่เกี่ยวข้อง (external audit)

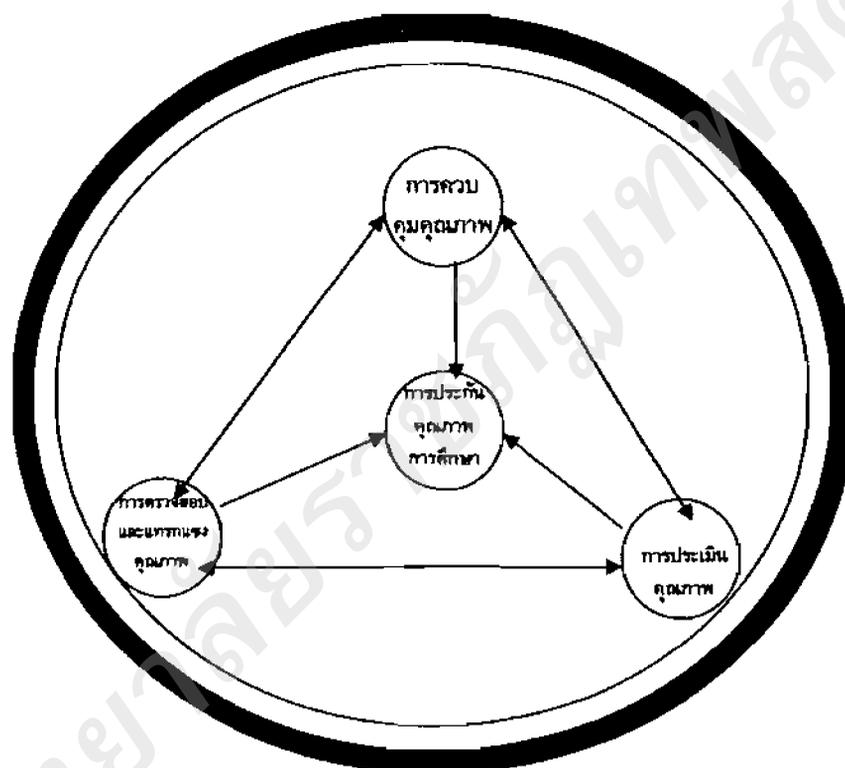
2.3 มาตรการปรับปรุงคุณภาพสถานศึกษาไม่ถึงเกณฑ์มาตรฐานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (quality intervention)

3. การประเมินคุณภาพการศึกษา (quality assessment) คือกระบวนการหรือแนวปฏิบัติในการตรวจสอบคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานที่กำหนด ประกอบด้วย

3.1 การทบทวนคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา (external school review)

3.2 การประเมินผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในภาพรวม หรือการประเมินคุณภาพการศึกษา (total quality assessment)

การดำเนินการทั้ง 3 ประการ เป็นกระบวนการที่มีความสัมพันธ์และส่งผลซึ่งกันและกันกระบวนการแทรกแซงคุณภาพการศึกษา สามารถดำเนินการทั้งในระหว่างกิจกรรมการควบคุมคุณภาพการศึกษาและในกิจกรรมการประเมินคุณภาพการศึกษา ซึ่งสรุปความสัมพันธ์ของการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา ตามแผนภูมิ ดังนี้

ภาพ 4 ความสัมพันธ์ของการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษา

สำนักงานทดสอบทางการศึกษา กรมวิชาการ (2545, หน้า 29) ได้กล่าวถึง แนวการจัดระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาไว้ว่า การประกันคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษาจะต้องสามารถตอบคำถามสำคัญ 3 เรื่อง ได้แก่

1. นักเรียนทุกคนมีการเรียนรู้ และได้รับการบริการที่เหมาะสมจากสถานศึกษาหรือไม่

2. รู้ได้อย่างไรว่านักเรียนเกิดการเรียนรู้

3. ควรปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอะไรบ้าง เพื่อให้นักเรียนประสบความสำเร็จดีขึ้น

กระทรวงศึกษาธิการ (2546, หน้า, 37) ได้กล่าวถึงแนวทางของการจัดระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาไว้ ดังนี้

1. จัดระบบโครงสร้างองค์กร ให้รองรับการจัดระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

2. กำหนดเกณฑ์การประเมิน เป้าหมายความสำเร็จของสถานศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาและตัวชี้วัดของกระทรวง เป้าหมายความสำเร็จของเขตพื้นที่การศึกษาหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา

3. วางแผนการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ตามระบบประกันคุณภาพการศึกษา ให้บรรลุผลตามเป้าหมายความสำเร็จของสถานศึกษา

4. ดำเนินการพัฒนางานตามแผนและติดตาม ตรวจสอบ และประเมินคุณภาพ ภายในเพื่อปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

5. ประสานความร่วมมือกับสถานศึกษา และหน่วยงานอื่นในการปรับปรุง และพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายใน และการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

6. ประสานงานกับเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อการประเมินคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในเขตพื้นที่การศึกษา

7. ประสานงานกับสำนักงานรองรับมาตรฐานการศึกษา และประเมินคุณภาพการศึกษา ในการประเมินในการประเมินสถานศึกษา เพื่อเป็นฐานในการพัฒนาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2549 ข, หน้า 3) ได้กล่าวถึงหลักการในการดำเนินการประกันคุณภาพศึกษามี 3 ประการ คือ

1. การกระจายอำนาจ (decentralization) โดยให้สถานศึกษามีอิสระและมีความคล่องตัวในการบริหาร รวมถึงการตัดสินใจดำเนินงาน ทั้งด้านการบริหาร งานวิชาการ งบประมาณ บุคลากร และทรัพยากร การจัดสิ่งอำนวยความสะดวก และให้อิสระแก่ผู้สอน ในการจัดกิจกรรมเพื่อการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนให้บรรลุผลตามจุดหมายของหลักสูตร ตลอดจนให้สถานศึกษาสามารถปรับปรุงตนเอง รับผิดชอบ และจัดการศึกษาได้สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ ความต้องการของชุมชน และสังคมให้มากที่สุด

2. การเปิดโอกาสการมีส่วนร่วมในการทำงาน (participation) โดยให้หน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน เข้ามีส่วนร่วมในการเป็นคณะกรรมการ คณะทำงานของสถานศึกษา ร่วมกันคิด ตัดสินใจ สนับสนุน ส่งเสริม และติดตามตรวจสอบการดำเนินงานของสถานศึกษา ตลอดจนร่วมภาคภูมิใจในความสำเร็จของสถานศึกษา ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาโดยรวม

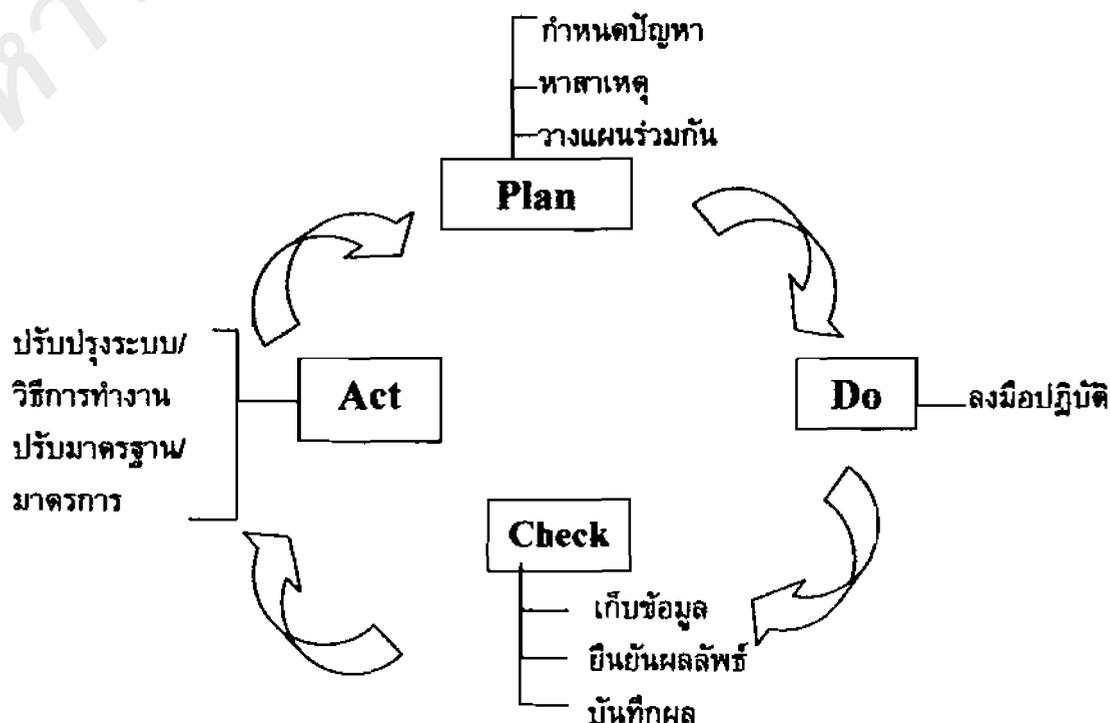
3. การแสดงภาระรับผิดชอบต่อที่ตรวจสอบได้ (accountability) โดยสถานศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษาร่วมกันกำหนดเป้าหมาย (goals) และจุดเน้นที่ต้องการพัฒนา (focus areas) เช่น ภายในช่วง 3 ปีนี้ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยในวิชาคณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ต้องสูงขึ้นจากฐานเดิม ร้อยละ 5 - 10 หรือในปีการศึกษาหน้าผู้เรียนทุกคนในระดับประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 สามารถใช้อินเตอร์เน็ตในการสืบค้นข้อมูลได้อย่างคล่องแคล่วหรือภายใน 2 ปี สถานศึกษาจะต้องเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่ได้รับการยอมรับเรื่องการรักษา ระบบนิเวศ เป็นต้น จากเป้าหมายและจุดเน้นการพัฒนาดังกล่าว มีการร่วมกันจัดทำแผนพัฒนาสถานศึกษา (school improvement plan) เมื่อยุทธศาสตร์การพัฒนาให้เหมาะสมและสามารถทำให้

เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม สถานศึกษาจะต้องประชาสัมพันธ์ เป้าหมายและจุดเน้นที่ต้องพัฒนา ตลอดจนแผนพัฒนาสถานศึกษาให้ทุกฝ่ายได้รับรู้ทั้งเพื่อเป็นสัญญาประชาคมและเพื่อให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีทิศทางการทำงานที่ชัดเจนสู่เป้าหมายเดียวกัน

ระบบการประกันคุณภาพการศึกษา มีกระบวนการดำเนินการที่สัมพันธ์กัน 3 ประการ คือ

1. การพัฒนาคุณภาพ เป็นการดำเนินงานเพื่อพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาให้บรรลุถึงมาตรฐานการศึกษาที่กำหนดไว้ หัวใจสำคัญในการพัฒนาคุณภาพ คือ การสร้างจิตสำนึกให้ทุกคนตระหนักถึงความเป็นของการทำงานเป็นของการทำงานเป็นกลุ่ม ทำงานอย่างมีระบบและทุกคนต้องถือเป็นหน้าที่ที่จะปรับปรุงการทำงานอย่างต่อเนื่อง จัดทำข้อมูลสารสนเทศในส่วนที่รับผิดชอบ ใช้ข้อมูลสารสนเทศนั้นให้เป็นประโยชน์ในการพัฒนางานเป็นประจำ มีการเก็บรวบรวมข้อมูล และจัดหมวดหมู่สารสนเทศอย่างเป็นระบบการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาให้บรรลุมาตรฐานที่กำหนดนั้น ต้องมีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ (strategic plan) ที่ทุกกิจกรรม / โครงการ / งานที่มีเป้าหมายเดียวกัน คือ ยกกระดับคุณภาพผู้เรียนทุกด้าน มีการพัฒนาด้านปัจจัยให้สามารถใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สรรหาให้เพียงพอ ดูแลรักษาให้ใช้ได้อยู่เสมอและปลอดภัยในการใช้ ประการสำคัญต้องมีระบบและกลไกการปฏิบัติงานตามแผนรวมทั้งติดตามกำกับกับการดำเนินงานอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

กระบวนการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องตามวงจร PDCA

ภาพ 5 กระบวนการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องตามวงจร PDCA

2. การติดตามตรวจสอบคุณภาพ เป็นการดำเนินงานเพื่อช่วยเหลือ สนับสนุน กำกับ ติดตามความก้าวหน้า และยืนยันการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาให้ เป็นไปตามเป้าหมายและบรรลุตามมาตรฐานที่กำหนด โดยการติดตามตรวจสอบคุณภาพสามารถ ดำเนินงานในแต่ละระดับ ได้ดังนี้

2.1 การติดตามตรวจสอบคุณภาพของสถานศึกษา โดยสถานศึกษาตั้ง คณะทำงานขึ้นเพื่อรวบรวมข้อมูลสารสนเทศ การดำเนินงาน / โครงการ ตลอดปีการศึกษาทั้ง ด้านการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน คุณภาพการจัดการเรียนการสอน คุณภาพการบริหารและการจัด การศึกษา และด้านการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ จัดทำเป็นระบบข้อมูลสารสนเทศที่ สามารถนำผลไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาได้ทันที และเป็นข้อมูลสำหรับประเมิน คุณภาพภายในสถานศึกษาได้

2.2 การติดตามตรวจสอบคุณภาพของสถานศึกษา โดยสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษา หรือหน่วยงานที่รับผิดชอบของสถานศึกษา เพื่อให้การส่งเสริม สนับสนุนและ ช่วยเหลือให้สถานศึกษาคำนึงการพัฒนาไปสู่เป้าหมายตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ สถานศึกษาทุกแห่ง ควรได้รับการติดตามตรวจสอบคุณภาพจากเขตพื้นที่การศึกษาอย่างน้อย 1 ครั้ง ภายใน 3 ปี สำหรับสถานศึกษาที่มีความเข้มแข็ง เขตพื้นที่การศึกษาควรส่งเสริมให้พัฒนาอย่างต่อเนื่อง ยกย่องสถานศึกษาที่มีรูปแบบการพัฒนาที่ดี ให้เป็นตัวอย่างแก่สถานศึกษาแห่งอื่นได้ ส่วน สถานศึกษาที่มีคุณภาพผู้เรียนต่ำหรือมีแนวโน้มต่ำลงอันเนื่องมาจากปัญหาต่างๆ เขตพื้นที่ การศึกษาควรตั้งคณะทำงานเข้าไปช่วยเหลือสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง และติดตาม ความก้าวหน้าเป็นระยะเขตพื้นที่การศึกษาต้องทำรายงานติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษา เสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อทราบด้วย

2.3 การติดตามตรวจสอบ และประเมินผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษาใน ภาพรวมระดับประเทศ โดยหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบ คือ สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาประกอบการกำหนดนโยบาย เพื่อส่งเสริม สนับสนุน และผลักดันให้สถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง กำหนดมาตรฐานเพื่อยกระดับคุณภาพสถานศึกษาที่ ไม่ผ่านเกณฑ์ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมระหว่างสถานศึกษา เพื่อเพิ่มพูนศักยภาพสถานศึกษาให้ บริหารและจัดการศึกษาได้อย่างเต็มที่

3. เป็นการดำเนินงานเพื่อตรวจสอบการศึกษาของสถานศึกษาของสถานศึกษา โดยแบ่งเป็น 2 ส่วนที่เกี่ยวข้องกันดังนี้

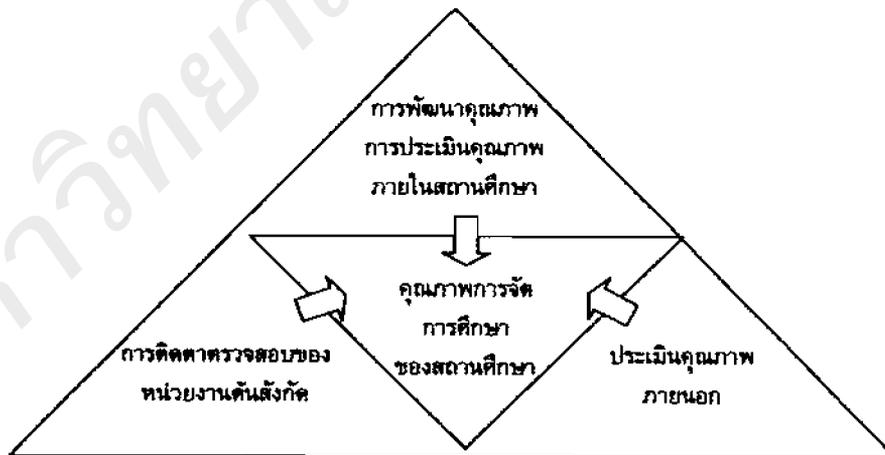
3.1 การประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา จากการติดตามตรวจสอบ คุณภาพของสถานศึกษาในข้อ 2.1 สถานศึกษานำข้อมูลสารสนเทศมาประเมินคุณภาพตาม มาตรฐานการศึกษาที่กำหนด (ตามระดับการศึกษาที่จัดซึ่ง หมายถึง มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน และมาตรฐานการศึกษาปฐมวัย) จัดทำเป็นรายงานการพัฒนาคุณภาพการศึกษาประจำปีของ สถานศึกษา

รายงานต่อคณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน หน่วยงานต้นสังกัด และรายงานต่อสาธารณชน

3.2 การประเมินเพื่อรับรองมาตรฐานการศึกษา การประเมินในส่วนนี้เป็นการดำเนินงานโดยองค์กรภายนอกกระทรวงศึกษาธิการ ได้แก่ สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ซึ่งเป็นองค์การมหาชน ทำหน้าที่ประเมินและให้การรับรองว่าสถานศึกษาจัดการศึกษาได้ตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนดในทุกๆ 5 ปี ผลจากการประเมินในภาพรวมจะนำเสนอรัฐบาล เพื่อนำไปใช้ในการพิจารณาจัดสรรงบประมาณการกำหนดทิศทาง การพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาเพื่อให้ทัดเทียมนานาชาติ

การดำเนินการทั้ง 3 ประการ เป็นกระบวนการที่มีความสัมพันธ์และส่งผลซึ่งกันและกันโดยเฉพาะการติดตามตรวจสอบคุณภาพ สามารถดำเนินการได้ทั้งในส่วนการพัฒนาคุณภาพและการประเมินคุณภาพ

แผนภาพแสดงความสัมพันธ์ของกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษา

ภาพ 6 แสดงความสัมพันธ์ของกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษา

จากที่กล่าวมาข้างต้น แนวทางการจัดระบบการประกันคุณภาพการศึกษา คือ

1. จัดระบบโครงสร้างองค์กร ให้รองรับการจัดระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
2. กำหนดเกณฑ์การประเมิน เป้าหมายความสำเร็จของสถานศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาและตัวชี้วัดของกระทรวง
3. วางแผนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามระบบประกันคุณภาพการศึกษา ให้บรรลุผลตามเป้าหมายความสำเร็จของสถานศึกษา

4. ดำเนินการพัฒนาตามแผนและติดตาม ตรวจสอบ และประเมินคุณภาพภายในเพื่อปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

5. ประสานความร่วมมือกับสถานศึกษา และหน่วยงานอื่นในการปรับปรุง และพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายใน และการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

5.4 ปัญหาการประกันคุณภาพการศึกษา

ยุวทัศน์ ทองเกิด (2546, หน้า 110 -111) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 6 และได้สรุปปัญหาการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษา ไว้ 6 ชั้นตอน ดังนี้

1. ชั้นการศึกษาและเตรียมการ พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีปัญหา (ร้อยละ 78.15) โดยมีปัญหาด้านความตระหนักถึงความสำคัญของการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของ ผู้บริหาร และครู - อาจารย์ ในโรงเรียนมากที่สุด รองลงมาปัญหาการมีส่วนร่วมคิดและประสานงานซึ่งกันและกันของคณะทำงานแต่ละฝ่าย / งาน (ร้อยละ 52.69) และปัญหาการจัดงบประมาณ สื่อ วัสดุ อุปกรณ์อำนวยความสะดวก (ร้อยละ 5.054)

2. ชั้นการวางแผนประกันคุณภาพการศึกษา พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีปัญหา (ร้อยละ 84.87) โดยมีปัญหาด้านคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลตามมาตรฐานการศึกษามากที่สุด (ร้อยละ 60.40) รองลงมาคือปัญหาการจัดทำมาตรฐานการปฏิบัติระดับรายบุคคล (ร้อยละ 59.40)

3. ชั้นการนำแผนการประกันคุณภาพการศึกษาไปใช้ พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีปัญหา (ร้อยละ 78.15) โดยมีปัญหาการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาตามแผนและปฏิทินงานที่กำหนดมากที่สุด (ร้อยละ 54.84) รองลงมาคือปัญหางบประมาณในการพัฒนาบุคลากรและทีมงานประกันคุณภาพการศึกษา (ร้อยละ 48.39)

4. ชั้นการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา พบว่า โรงเรียนมีปัญหา (ร้อยละ 63.03) โดยมีปัญหาด้านวิธีการตรวจสอบของคณะกรรมการตรวจสอบ และทบทวนคุณภาพการศึกษาของ โรงเรียนมากที่สุด (ร้อยละ 61.33) รองลงมาคือ การอบรมให้ความรู้ และการพัฒนาความสามารถของกรรมการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา (ร้อยละ 46.67)

5. ชั้นการพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพการศึกษา พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีปัญหา (ร้อยละ 68.91) โดยมีปัญหาด้านการนำเอาผลการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษามาพิจารณาเพื่อพัฒนาและปรับปรุงให้ได้มาตรฐานการศึกษาที่กำหนด มากที่สุด (ร้อยละ 63.41) รองลงมาคือ ปัญหาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาในการพัฒนา และปรับปรุงคุณภาพของโรงเรียน (ร้อยละ 47.56)

6. ขั้นการเตรียมการรับการประเมินจากองค์กรภายนอก พบว่าโรงเรียนมีปัญหา (ร้อยละ 67.23) โดยมีปัญหาด้านเตรียมความพร้อมของโรงเรียนด้านการประสานงานกับองค์กรภายนอกมากที่สุด (ร้อยละ 66.25) รองลงมาคือ ปัญหาการเตรียมความพร้อมของโรงเรียนในการเตรียมการด้านเอกสาร รายงาน สื่อ อุปกรณ์ (ร้อยละ 58.75) การเตรียมความพร้อมของโรงเรียนด้านการสร้างความเข้าใจ ให้ครู และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง (ร้อยละ 57.50)

กนกวรรณ โดแย้ม (2547, หน้า 146) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่นครสวรรค์ เขต 3 พบว่า การประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา ในรายด้านพบว่า การบริหารงานวิชาการที่มีปัญหาระดับมากคือ การรายงานการประกันคุณภาพการศึกษาและการเปิดเผยต่อสาธารณชน ซึ่งมีค่าเฉลี่ยมากกว่าด้านอื่นๆ จากเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ที่มุ่งกระจายอำนาจให้การบริหารจัดการได้โดยอิสระ คล่องตัว รวดเร็ว สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้สถานศึกษามีความเข้มแข็งในการบริหารสถานศึกษา

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ปัญหาของการประกันคุณภาพการศึกษามี ดังนี้

1. โรงเรียนไม่เห็นความสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษา
2. โรงเรียนไม่ได้ดำเนินการตามแผนและปฏิทินปฏิบัติงานที่กำหนด
3. คณะกรรมการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพในโรงเรียนไม่มีความรู้ความเข้าใจถึงวิธีการตรวจสอบคุณภาพการศึกษา
4. ไม่สามารถประสานงานกับองค์กรภายนอกได้ ในช่วงที่เตรียมการรับการประเมิน
5. เอกสาร รายงาน สื่อ อุปกรณ์ ไม่พร้อมในการเตรียมรับการประเมินจากองค์กรภายนอก
6. การจัดทำรายงานการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เสนอหน่วยงานต้นสังกัด และเปิดเผยต่อสาธารณชน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

ปรีดา บุญยะไพศร (2539, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาเอกชน ในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้บริหารส่วนใหญ่ ปฏิบัติงานวิชาการครบทั้ง 7 ด้าน ตามลำดับ คือ ใช้วิธีการประเมินการใช้หลักสูตรจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ให้ครูเข้าสอนตรงตามความรู้ความสามารถและความถนัด ร่วมกับครูใน

การคัดเลือก และปรับปรุงสื่อการเรียนการสอนให้มีคุณภาพอยู่เสมอ กำหนดผู้รับผิดชอบด้านการวัดผลและประเมินผลจัดทำหนังสือไว้ในห้องสมุดอย่างเพียงพอ และจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน นำผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการสอนมาวางแผนในการนิเทศการศึกษา และส่งเสริมให้ครูเข้ารับการอบรมด้านการเรียนการสอนอยู่เสมอ จัดประชุมอบรมทางวิชาการด้วยการให้ครูร่วมกันเสนอความคิดเห็น ความต้องการและปัญหาด้านวิชาการ 2) ปัญหาในการบริหารงานวิชาการที่ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ประสบ คือ ครูผู้สอนศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับเอกสารประกอบหลักสูตรยังไม่เพียงพอ ครูบางคนไม่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอน ขาดความรู้ ความสามารถที่จะให้คำแนะนำแก่ครูในการผลิตและ การใช้สื่อการสอน การจัดหาเอกสารหรือคู่มือเกี่ยวกับการประเมินผลเพื่อให้ครูศึกษายังกระทำไม่ทั่วถึง ครูขาดความกระตือรือร้นในการเพิ่มพูนความรู้ และไม่จัดทำแผนงานการประชุมอบรมทางวิชาการประจำปี

อานวย แยมสะอาด (2539, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาเอกชน เขตการศึกษา 7 ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้บริหารส่วนใหญ่ปฏิบัติงานด้านวิชาการครบทั้ง 7 ด้าน คือ ใช้วิธีการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อค้นหาปัญหาดังนี้ ด้านการเรียนการสอนจัดครูเข้าสอน และแนะนำครูใช้วัสดุในท้องถิ่นมาประดิษฐ์สื่อการเรียนการสอน ก่อนเปิดภาคเรียน ครูส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการกำหนดวิธีการวัดผลประเมินผล จัดกิจกรรมกระตุ้นการอ่าน จัดมุมหนังสือ มีการประชุมนิเทศครูใหม่และประชุมอยู่เสมอ 2) ปัญหาในการปฏิบัติงาน ครูส่วนใหญ่ขาดความรู้ความชำนาญในการวิเคราะห์หลักสูตร ครูบางคนไม่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตร ขาดเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการประเมินนักเรียน ห้องสมุดไม่เอื้ออำนวย ครูไม่ทำแผนการประชุมปฏิบัติการ

วัฒนา มโนจิตร (2540, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการปฏิบัติงานวิชาการโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดเทศบาลนครเชียงใหม่ พบว่างานหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ที่ได้ปฏิบัติมาก 3 อันดับแรกได้แก่ 1) การส่งเสริมและสนับสนุนให้ทุกชั้นจัดทำแผนการสอน กำหนดการสอน 2) มีการจัด เตรียมเอกสารหลักสูตร แผนการสอน กำหนดการสอน เอกสารคู่มือให้เพียงพอกับความต้องการ และ 3) มีการแนะนำครูให้ใช้แผนการสอนเป็นหลักในการสอน ส่วนการเรียนการสอน สำหรับครูผู้สอนมีความเห็นว่าด้านการเรียนการสอน ที่ได้ปฏิบัติมาก 3 อันดับแรก ได้แก่ 1) มีการจัดเตรียมการสอนโดยใช้แผนการสอนเอกสารคู่มือครู เป็นแนวทางในการจัดทำบันทึกการสอน 2) จัดให้มีการสอนซ่อมเสริมนักเรียนที่มีปัญหาอย่างสม่ำเสมอ และ 3) มีการชี้แจงแนะนำให้เห็นประโยชน์ของสื่อการสอน งานด้านนิเทศครูผู้สอนมีความเห็นว่าที่ได้ปฏิบัติมากใน 3 อันดับแรก ได้แก่ 1) การชี้แจงทำความเข้าใจกับครูผู้ปฏิบัติการสอนเกี่ยวกับการนิเทศภายในโรงเรียน 2) มีการส่งเสริมให้ครูประเมินผลการปฏิบัติงานเอง และ 3) มีการชี้แจงโครงการนิเทศ ส่วนงานด้านวัดผลประเมินผล ครูผู้สอนมีความเห็นว่า การปฏิบัติงานด้านการวัดผลประเมินผลที่ได้ปฏิบัติมาก ใน 3 อันดับแรก คือ 1) การกำหนดเวลาในการวัดผลประเมินผลระหว่างภาคเรียน ปลายภาคเรียนและตลอดภาคเรียน 2) มีการสนับสนุนให้ครูได้

จัดสร้างข้อสอบสนับสนุนให้โรงเรียน และ 3) มีเครื่องมือวัดผลประเมินผลรวมทั้งข้อสอบไว้ทุกระดับชั้น

ทองคำ บัวอินทร์ (2541, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพการดำเนินงานทางวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอป่าแดด จังหวัดเชียงราย พบว่า การสร้างหรือปรับปรุงหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพนักเรียนและท้องถิ่น ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ส่งเสริมให้ครูพัฒนาหลักสูตร ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสภาพท้องถิ่นเพื่อใช้ในการพัฒนาหลักสูตร ส่วนการใช้หลักสูตรที่สร้างหรือปรับปรุงขึ้นจริงมีการส่งเสริมให้ครูนำหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นไปใช้สอนจริงมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ส่วนการนิเทศระหว่างที่ใช้หลักสูตรมีค่าเฉลี่ยน้อย การประเมินผลการใช้หลักสูตรที่สร้างแล้วนำผลการประเมินไปใช้มีค่าเฉลี่ยสูงสุด แต่การเผยแพร่หลักสูตรที่ใช้ได้ผลแก่โรงเรียนอื่นมีค่าเฉลี่ยต่ำ การจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพโดยการเตรียมการสอนล่วงหน้ามีค่าเฉลี่ยสูงสุด แต่การให้ความรู้แนวการจัดประสบการณ์ให้แก่บุคลากรมีค่าเฉลี่ยต่ำ มีการจัดบรรยากาศการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยสูง แต่การนิเทศการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีค่าเฉลี่ยต่ำการประเมินผลการเรียนโดยแจ้งให้นักเรียนทราบจุดประสงค์การเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยสูงแต่การวิเคราะห์แบบทดสอบมีค่าเฉลี่ยต่ำ ด้านสื่อการเรียนการสอนมีการจัดบริการใช้สื่อโดยคำนึงถึงความสะดวก แต่การนำข้อมูลการให้บริการมาวิเคราะห์คุณภาพของสื่อเพื่อปรับปรุงมีค่าเฉลี่ยต่ำ

คำเนิน ปรางพรหม (2542, บทคัดย่อ) การศึกษาปัญหาการบริหารงานวิชาการโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี พบว่าปัญหาการบริหารงานวิชาการตามความคิดเห็นของข้าราชการครู ทั้งโดยรวม และด้านวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน ด้านการวัดและประเมินผล ด้านห้องสมุด ด้านนิเทศภายใน และด้านการอบรมทางวิชาการมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ และด้านการเรียนการสอนมีปัญหาอยู่ในระดับน้อยข้าราชการครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนปกติกับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา มีความคิดเห็นต่อปัญหาการบริหารงานวิชาการโดยรวมและด้านการเรียนการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล และด้านห้องสมุด แตกต่างกัน โดยโรงเรียนขยายโอกาสมีระดับความคิดเห็นต่อปัญหาการบริหารงานวิชาการสูงกว่าด้านหลักสูตร และการนำหลักสูตรไปใช้ด้านการนิเทศภายในและด้านการอบรมทางวิชาการไม่แตกต่างกัน และข้าราชการครูที่ปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งผู้บริหารโรงเรียนกับครูผู้สอน มีความคิดเห็นต่อปัญหาการบริหารงานวิชาการทั้งโดยรวมและแต่ละรายด้านไม่แตกต่างกัน

บุวี ชมทรัพย์ (2542, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาประถมศึกษา สำนักงานเขตจอมทอง สังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหาร และอาจารย์เกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ ในสถานศึกษาประถมศึกษา สำนักงานเขตจอมทอง สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก การเปรียบเทียบความ

คิดเห็นของผู้บริหาร คณะครู อาจารย์ในสถานศึกษาสำนักงานเขตจอมทอง สังกัด กรุงเทพมหานคร โดยจำแนกความสถานภาพพบว่า โดยรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านหลักสูตรมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สำหรับด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการจัดบริการเพื่อพัฒนาและสนับสนุนงานด้านวิชาการ ด้านการนิเทศ และการวัดและประเมินผล พบว่าไม่แตกต่างกัน ความคิดเห็นของผู้บริหารและอาจารย์ เกี่ยวกับปัญหาการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาประเภทศึกษา สำนักงานเขตจอมทอง สังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่าปัญหาโดยรวม ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จเร เหมือนมั่น (2543, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการบริหารงานวิชาการโรงเรียนเทศบาล เขตการศึกษา 6 ผลการวิจัยพบว่า 1) โรงเรียนเทศบาล เขตการศึกษา 6 ส่วนใหญ่ปฏิบัติงานด้านการบริหารงานวิชาการครบทั้ง 9 ด้าน คือ จัดให้มีการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อศึกษาปัญหาด้านการสอนก่อนเปิดภาคเรียน จัดครูเข้าสอนในชั้นเรียน ตามความสมัครใจและความสามารถของครู จัดหาสื่อการเรียนการสอนด้วยการจัดซื้อจากเงินงบประมาณ กำหนดวิธีการวัดผลและประเมินผลให้ตรงกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร จัดให้มีห้องสมุดโดยใช้ห้องเรียนของอาคารเรียน ส่งเสริมการจัดกิจกรรมห้องสมุดจัดให้มีการวางแผนการนิเทศในโรงเรียน จัดให้มีการประเมินผลการจัดกิจกรรม ส่งเสริมการสอนในโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ นำข้อมูลเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนมาวางแผนการจัดประชุมอบรมทางวิชาการ 2) ปัญหาในการปฏิบัติงานส่วนใหญ่ คือ ครูไม่ได้ศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรไม่เพียงพอ ครูไม่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอน ครูขาดทักษะในการผลิตและซ่อมแซมสื่อการเรียนการสอน โรงเรียนส่วนใหญ่ขาดเครื่องมือวัดผลที่มีคุณภาพ ขาดงบประมาณในการจัดซื้อหนังสือสำหรับห้องสมุด การนิเทศการสอนโรงเรียนไม่สามารถจัดได้อย่างสม่ำเสมอขาดบุคลากรรับผิดชอบงานด้านวิชาการโดยเฉพาะ ครูจัดการเรียนการสอนโดยเน้นทฤษฎีมากกว่าปฏิบัติ และโรงเรียนขาดงบประมาณในการจัดประชุมอบรมทางวิชาการ

ปรีชา บุญอนันต์ (2544, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความต้องการพัฒนางานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลพบุรี ผลการวิจัย พบว่าผู้บริหารโรงเรียนมีความต้องการพัฒนางานวิชาการในเรื่องต่อไปนี้ คือ ให้ดำเนินการนิเทศภายในตามปฏิทินปฏิบัติงาน มีการประเมินผลการนิเทศภายใน มีการประชุมสัมมนาการใช้หลักสูตรให้กับครู ให้มีการจัดอบรมทางวิชาการภายในโรงเรียนโดยขอความร่วมมือด้านวิชาการหรือด้านอื่นๆ จากหน่วยงานภายนอกให้มีศูนย์สื่อเพื่อผลิต ซ่อม บริการ และเก็บบำรุงรักษาสื่ออย่างเป็นระบบ ให้มีการวิเคราะห์ข้อสอบเพื่อปรับปรุงคุณภาพของเครื่องวัดผล ให้มีการประเมินผลการดำเนินงานห้องสมุดและให้มีการเยี่ยมชั้นเรียนหรือสังเกตการณ์สอน เมื่อแยกเป็นแต่ละงานพบว่ามีความต้องการพัฒนางานวิชาการเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้คือ งานนิเทศภายใน งานหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ งานการอบรมทางวิชาการ งานวัสดุประกอบ

หลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน งานวัดผลและประเมินผล งานห้องสมุด และงานการเรียนการสอน เมื่อเปรียบเทียบตามขนาดโรงเรียนแล้ว พบว่า โรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน มีความต้องการพัฒนางานวิชาการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 สำหรับในแต่ละงานพบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 จำนวน 1 งานคือ งานห้องสมุด

วีระศักดิ์ รัชชไพธวงศ์ (2544, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาการบริหารงานวิชาการโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารงานวิชาการในภาพรวมอยู่ในเกณฑ์มากทั้ง 7 ด้าน ซึ่งได้แก่ 1) หลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ 2) การเรียนการสอน 3) วัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการสอน 4) การวัดผลและการประเมินผล 5) ห้องสมุด 6) การนิเทศภายใน และ 7) ประชุมอบรมทางวิชาการ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าข้อที่มีคะแนนสูงสุดในแต่ละด้าน ได้แก่ 1) การพัฒนาบุคลากรให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และสามารถนำหลักสูตรไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2) การส่งเสริมให้ความรู้ครูวัดและประเมินผลด้วยวิธีที่หลากหลาย 3) การส่งเสริมบริการวัสดุประกอบหลักสูตร และสื่อการเรียนการสอน 4) การส่งเสริมให้มีการเก็บข้อมูลผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 5) การส่งเสริมการจัดกิจกรรมให้เด็กรักการอ่าน 6) การสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู และ 7) การสนับสนุนให้ครูได้มีโอกาสร่วมประชุมอบรมทางวิชาการจากหน่วยงานอื่นๆ เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็น เกี่ยวกับการพัฒนาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน ไม่พบว่ามี ความแตกต่างกันทั้งโดยรวมและรายด้าน

วัชร สุยะลังกา (2545, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการปฏิบัติงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานประถมศึกษาอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ผู้บริหารได้ปฏิบัติงานวิชาการในโรงเรียน เกี่ยวกับหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การนิเทศภายในโรงเรียน และการวัดผลประเมินผลในทุกกิจกรรม สำหรับปัญหาที่พบ คือผู้บริหารไม่สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรให้กับครู ครูไม่ได้รับการอบรมเกี่ยวกับการวิเคราะห์หลักสูตรผู้บริหารไม่ติดตามการใช้หลักสูตร มอบหมายให้ครูไปทำงานด้านอื่นมากกว่าการสอน ตลอดจนการวัดผลประเมินผลที่ไม่เป็นระบบ และไม่มีการตรวจสอบเครื่องมือในการวัดผลให้ได้มาตรฐาน

วิฑูณ พลรงค์ (2545, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกระบี่ ผลการวิจัยพบว่า 1) โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกระบี่ ส่วนใหญ่ปฏิบัติงานด้านการบริหารงานวิชาการครบทั้ง 7 ด้าน คือ วางแผนพัฒนาหลักสูตรร่วมกับคณะครูและกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ส่งครูเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการวัดผลประเมินผล การเรียนการสอน จัดให้มีห้องสมุดโดยใช้ห้องเรียนในอาคารเรียนส่งเสริมการจัดกิจกรรมห้องสมุด จัดทำโครงการและปฏิบัติงานการนิเทศภายในโดยให้ครูมีส่วนร่วมในการนิเทศ จัดให้มีการประชุมทางวิชาการ โดยให้ครูที่ไปร่วมในการนิเทศ จัดให้มีการประชุมทางวิชาการ

โดยให้ครูที่ไปร่วมประชุมนำมาถ่ายทอดให้ครูคนอื่นในโรงเรียน 2) ปัญหาในการปฏิบัติงานส่วนใหญ่ คือ ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความชำนาญในการวิเคราะห์หลักสูตร ครูไม่มีความสามารถในการสร้างนวัตกรรมและนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเรียนการสอน ขาดระบบบริหารศูนย์สื่อ ขาดเครื่องมือที่มีคุณภาพในการวัดและประเมินผล ขาดการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานของครู และขาดงบประมาณในการจัดซื้อหนังสือและจัดการประชุมอบรม

ประวิทย์ วงษ์แก้ว (2546, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัญหาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัญหาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2 จำแนกตามขนาดโรงเรียนและประสบการณ์ในการบริหารโรงเรียนโดยรวม และทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นโรงเรียนขนาดใหญ่มีปัญหาโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก 2) การเปรียบเทียบปัญหาการบริหารงานวิชาการ ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2 จำแนกตามขนาดของโรงเรียนโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) โดยโรงเรียนขนาดเล็กและโรงเรียนขนาดใหญ่มีปัญหาการบริหารงานวิชาการมากกว่าโรงเรียนขนาดกลาง ยกเว้นด้านหลักสูตรแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ 3) การเปรียบเทียบปัญหาการบริหารงานวิชาการ ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2 จำแนกตามประสบการณ์ในการบริหารงานโดยรวมและทุกด้านแตกต่างกันไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ไพบูลย์ กุลมงคล (2546, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานประถมศึกษาอำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานประถมศึกษาอำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว อยู่ในระดับปานกลาง ข้าราชการครูซึ่งปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดต่างกันมีความคิดเห็นต่อปัญหาการบริหารงานวิชาการ ดังนี้ ควรจัดครูเข้าสอนตามความถนัดและความสามารถ ควรอบรมครูในเรื่องเทคนิควิธีการสอนใหม่ๆ ให้มีการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อผลิตและการซ่อมแซมสื่อการเรียนการสอน ส่งเสริมให้ครูมีความรู้เกี่ยวกับการสร้างเครื่องมือการวัดผลที่ได้มาตรฐาน โรงเรียนควรจัดหาหนังสือและเอกสารที่สอดคล้องกับความต้องการของครูและนักเรียน ผู้บริหารโรงเรียนควรติดตามผลการนิเทศภายในโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ และควรจัดประชุมเชิงปฏิบัติการทางวิชาการในเรื่องที่ครูสนใจและต้องการ

2. งานวิจัยต่างประเทศ

วิลเลียม (Williams, 1972, p.4909-A) ได้วิจัยเกี่ยวกับงานในหน้าที่ของครูใหญ่โรงเรียนมัธยมศึกษา ในรัฐอินเดียน่า ประเทศสหรัฐอเมริกา ผลการวิจัยพบว่า ครูใหญ่ส่วนมากใช้เวลาในการประเมิน และปรับปรุงการสอนน้อยและมักจะมีมอบหมายความรับผิดชอบ

ในการประเมินผลและปรับปรุงการสอนให้กับหัวหน้าหมวดวิชา การนิเทศการสอนของครูใหญ่น้อยมาก และโรงเรียนขนาดใหญ่มีน้อยมาก เวลาที่ครูใหญ่ให้แก่การปรับปรุงการสอนยังน้อยลง

แอกที (Agthe, 1980, pp. 3076-3077) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการรับรู้บทบาทและหน้าที่ของครูใหญ่และครูในงานวิชาการพบว่า ครูใหญ่อยอมรับว่างานปรับปรุงการเรียนการสอนต้องทำเป็นคณะโดยรับผิดชอบร่วมกัน ครูใหญ่ให้ความสำคัญต่อการนิเทศน้อย ครูใหญ่และครูมีความเห็นว่า โครงการสอนของอำเภอมีอิทธิพลต่อการใช้หลักสูตรในสถานศึกษานวัตกรรมและเทคโนโลยีมีอิทธิพลต่อการใช้หลักสูตร

โอลานียี (Olaniyi, 1985, p. 1469-A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของอาจารย์ใหญ่ บรรยายภาคในโรงเรียนมัธยมศึกษาในประเทศไนจีเรีย การศึกษครั้งนี้เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของอาจารย์ใหญ่ ตามทัศนะของตนเองและบรรยายภาคของโรงเรียนตามทัศนะของครู และนักเรียน และหาความสัมพันธ์ระหว่างบรรยายภาคของโรงเรียนกับผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ ซึ่งได้คะแนนที่ได้จากการสอบโดยใช้แบบสอบถามของโรงเรียนอัฟริกาตะวันตก ผลการวิจัยผลการวิจัยพบว่า บทบาทของอาจารย์ใหญ่มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน

มินุดิน (Minudin, 1987, p.2403-A) ได้ศึกษามบทบาททางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนในรัฐซาบ่าห์ มาเลเซีย พบว่า ส่วนใหญ่ผู้บริหาร มีหน้าที่เป็นหลักในการประเมินโครงการของโรงเรียนสนับสนุนให้ผู้ร่วมงานมีการศึกษา และประสบการณ์เพิ่มขึ้น กำหนดวัตถุประสงค์ของโรงเรียนอย่างชัดเจน ควบคุมโครงการ และกิจกรรมอื่นๆ ทั้งหมดของโรงเรียนรู้และเข้าใจกฎข้อบังคับในการเรียนรายวิชาต่าง ๆ

แมททอกซ์ (Mattox, 1987, p.6016-A) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับเรื่อง ความต้องการในการปฏิบัติงานของครูใหญ่ในรัฐอิลลินอยส์ ประเทศสหรัฐอเมริกา ผลการวิจัยพบว่าความต้องการที่มีอยู่ในระดับสูงของครูใหญ่ คือความต้องการที่จะมีความสามารถในการปฏิบัติงานด้านการนิเทศการสอน การประเมินผล การปรับปรุงการเรียนการสอน และการพัฒนาหลักสูตร

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัย การบริหารงานวิชาการ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ สรุปได้ว่า การบริหารงานวิชาการเป็นงานที่มีความสำคัญมากที่สุดในการบริหารสถานศึกษา เพราะงานวิชาการเป็นกระบวนการพัฒนานักเรียน ให้มีความรู้ความสามารถ มีทักษะ คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาได้ มีคุณธรรมจริยธรรม และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ฉะนั้นผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และบุคลากรทุกฝ่าย ต้องร่วมมือร่วมใจกันจัดกิจกรรมกระบวนการเรียนรู้ ให้มีคุณธรรมและประสิทธิภาพมากที่สุด